

MOİZ İŞMAN'la yapılan söyleşi

- **Babanın babasının adı neydi?**

- Moiz

- **Soyadı?**

- Menaşe. Biz soyadımızı Menaşe almak istediğimiz zaman Türkiye'de Soyadı Kanunu çıkmıştı, çünkü eskiden burada Türkiye'de soyadı yoktu. Ali oğlu "Selim", Selim oğlu "Moiz" derlerdi, böyleydi. Yalnız bizlerde gayri müslimlerde soyadı vardı. Kanun çıktığında, bizi davet ettiler. Herkes kendi soyadını isteyecekti.

- **Bu ne zamandı?**

- 1932, 1933 senelerinde aşağı yukarı. Ben o zaman gittim, "soyadım Menaşe'dir" diye. "Yok dediler başka birisi Menaşe soyadını aldı". "Olur mu kardeşim? Bizim soyadımız bilmem nelerden gelme, ecdadımızdan gelme bir soyadı". "Yok, kanun böyle" dedi. "Peki dedik, düşündük taşındık, ne isim alacağız; "İşman" diye aldık ve öyle kaldı.

- **Baba tarafından Moiz'in karısının adı neydi?**

- Moiz'in karısının adı hatırlıyorsam, Ester.

- **Onun soyadını bilir misin?**

- Ester'in soyadını bilmem.

- **Anne tarafından annesinin babasının adı?**

- Onu o kadar bilmem. Ben hayal meyal büyükbamı, büyükannemi hatırlıyorum.

- **Peki. Babanın adı?**

- Benim babam Salamon.

- **Annenin?**

- Fortüne

- **Kardeşlerin var mı?**

- Benim bir kızkardeşim vardı Ester isminde, benden büyüktü, benden evvel doğdu, 6 yaşında bir hastalıktan ötürü ölmüştü.

- **Eşinin adı?**

- Suzan

- **Çocuklarınız?**

- Selim ve Seyfi

- **Adınız , Soyadınız**

- Moiz işman

- **Nerede ve ne zaman doğdun?**

- İstanbul'da, Büyük Hendek'te 25 Aralık 1913'te doğdum.

- **Başka nerelerde yaşadınız?**

- Hep İstanbul'da yaşadım

- **Eğitim düzeyin nedir?**

- Lise mezunu.

- **Nasıl bir iş yapardın?**

- İlk olarak Türkiye'de en büyük Cam tüccarlarından sayılan İzak Niyego'nun Cam müessesine girdim. Orada aşağı yukarı 25, 30 kişi vardı. Onlar iptidai şekilde işi yürütürlerdi.

Ben lise mezunu olmam hasibiyle girdiğimde, bir teşkilat, güzel bir organizasyon yaptım. Ve o zaman patronun gözüne girdim. Maaşım yükseldi, prim aldım. 1942 senesine kadar devam etti. Orda hanımımla tanıştım. O, benden evvel oradaydı, çalışıyordu. Tanıştık, birbirimize aşık olduk ve 1937'de Kuzguncuk Sinagog'unda evlendik. Bu arada bu 1942 senesine kadar sürdü. 1942'de Varlık Vergisi geldi. Bizim patron maalesef Aşkale'ye gitmişti. Memur olarak bizi de vergi vermeye mecbur ettiler, küçük derken o zamanın parasıyla büyüktü tabii. 750 lira Vergi ödedik. Bundan sonra, bir zanaat öğrendik ve kendi işimizi kurmaya karar verdik. O zaman Vehbi Koç firması vardı. Oranın müdürü İzak Altabef vardı, cemaatin saygın kimselerindendi. Ona gittik, teklif ettik. Dedik ki bizim elimizde böyle güzel bir zanaat var, Vehbi Koç duyduğumuza göre bu gibi yeni işlere teşebbüs eder, istersiniz biz burada bir cam şubesi açalım ve yürütelim. Kabul ettiler ve bir cam şirketi kurduk Vehbi Koç'ta. Rahmetli Cemaat Başkanı İsrail Menşe, o da benden sonra İzak Niyego'ya girmişti, onunla beraber Koç müessesine girdik. Bu işi ben teknisyen olarak, İsrail Menşe katip olarak, idareci olarak yürüttük. İşin icabı, İzak Niyego'da çalışan memurlardan birkaçını aldım, böylece bir cam şubesi teşkil oldu.

- **Aileniz ne kadar dindardı? Sizi nasıl yetiştirdiler?**

- Ben dindar olmakla beraber liberalim. Ailemde liberaldi.

- **Anadiliniz?**

- Türkçe

- **Başka hangi dilleri konuşursun?**

- Fransızca, biraz İngilizce, biraz İbranice, Judeo İspanyolca

- **Askerlik yaptın mı? Nerede ve hangi yıllarda?**

- 1937'de İstanbul'da bedelli olarak yaptım. O zaman bedel vardı. 1,5 sene yerine bir bedel verip 6 ay yapardık. 1941'de Harp patlayınca bizi yedek olarak tekrar askere aldılar. 6 ay yedek yaptıktan sonra, tekrar bir 6 ay yaptık, çünkü harp bitmemişti. Orta Anadolu'da Yozgat'ta askerliğe devam ettik. 1942'de askerliğimi bitirdim, zaten o zamanda bu Varlık Vergisi gelmişti 42'de. Döndükten sonra tekrar Niyego cam şirketine döndüm ama maalesef o Varlık Vergisi yüzünden kapandı, patron Aşkale'ye gitti. Bizde Koç'a teklifimizi yaptık. Ve orada bir cam şubesi açtık.

- **Eşin adı nedir?**

- Suzan Koen

- **Nerede ne zaman doğdu?**

- İstanbul Kuzguncuk'ta 1914'te doğdu.

- **Ana dili nedir?**

- Türkçe, İngilizce biliyordu.

- **Eğitim düzeyi neydi?**

- İngiliz koleji mezunuydu

- **Ne iş yapardı?**

- Katiplik yaptı benimle beraber Koç'a girdi. Hamile kalınca ayrıldı, ev hanımı oldu, çocukları büyüttü.

- **Nerede ve ne zaman öldü?**

- İstanbul'da 1988'de vefat etti

- **Eşinizin kardeşleri hakkında bildiklerinizi anlatın.**

- Ağabeyi 1942'de Varlık Vergisi sonucu İsrail'e göç etti. 1909'da İstanbul'da doğmuştu. Adı Lazar Akkoen idi. Banka Müdürüydü. İstanbul'da Deutsche Bank'ın müdürüydü.

Almanya'dan emir geldi. Alman şirketlerinde çalışan bütün Yahudileri kovun diye. Onu da 2. Müdür olmasına rağmen çıkardılar. İsrail'e göç etti. Orada epey zorluklar içinde yaşadı, ondan sonra Discount Bank'ın müdürü oldu.

- **Kaç çocuğu oldu?**

- Onun iki kızı ve bir oğlu oldu. Lazar vefat etti, çocuklar yaşıyor.

- **Ne zaman vefat etti?**

- 1984'te vefat etti.

- **Eşi kimdi?**

- Eşi Sara ondan 6 sene evvel ölmüştü. Sara'da İstanbul Kuzguncuklu. Orada birbirlerini tanıdılar ve evlendiler.

- **Sara'nın soyadını bilir misin?**

- Sara Akşiyote.

- **Sara Hanım çalıştı mı?**

- Yok, hayır çalışmadı. Orada o çocuklara bakardı, ev hanımıydı. Ondan sonra maalesef kansere tutulmuş ve Lazar'dan 6 sene evvel 78'de ölmüştü.

- **Çocukların isimleri nedir?**

- Rebeka (Rifka), Medi, İshak

- **Çocuklar halen İsrail'de mi?**

- Evet

- Hanımın bir de küçük erkek ve kız kardeşi var. Küçük kardeşi Moiz Koen, Kızkardeşi Ester Koen Albert Eskenazi ile evlendi

Moiz Koen Şeli Alfandari ile evlendi. Hepsi burada tanışıp evlendiler. Sonra İsrail'e göç ettiler.

- **Bunlarda 1942'de mi gittiler?**

- Yok. Moiz 1954'de gitti. 6,7 Eylül hadisesinde, Lazar Varlık Vergisinde, Ester ve Albert ise çocukları orada diye göç ettiler 1956-57 senelerinde.

- **Çocuklar orada okumaya mı gitmişti?**

- Evet. Onun iki kızı bir de oğlu var. Oğlu serserini biridir, ortada yok şimdi. Rifka ve Suzi (Ester'in) Suzi'de banka müdiresidir. Ester'in 5 tane torunu var.

- **Rifka ne yapar?**

- Rifka ev hanımı.

- **Moiz'in kaç çocuğu oldu?**

- Onun iki oğlu var. Seyfi ve Avi

- **Bu çocuklar evli mi?**

- Evet. Moiz'in 7 tane torunu var.

- **Bu kardeşlerin dinle araları nasıldı?**

- Lazar çok dindardı. Diğerleri benim gibi liberaldirler.

- **Çocuklarınız adları?**

- Selim, Seyfi

- **Nerede ve ne zaman doğdular?**

- 1943, 1945 İstanbul'da Şişli'de doğdular. Her zaman burada yaşadılar. Seyfi iki sene İsrail'de yaşadı.

- **Eğitim düzeyleri nedir?**

- Üniversite mezunlardır

- **Meslekleri nedir?**

- Selim avukat ve Seyfi dişçidir.

- **Kaç tane torununuz var?**

- 3 torunum var. Seyfi'den bir kız, Selim'den 2 erkek torunum var.

- **Babanızın adı, soyadı?**

- Salamom Menşe

- **Ne zaman, nerede doğdu?**

- İstanbul'da 1869'da İstanbul Hasköy'de doğdu

- **Başka nerede yaşadı?**

- Evlenmeden Fransa'ya gitmişti. Orada dükkanı vardı, yangın oldu. İstanbul'a döndü 40 yaşındaydı. O yaşta evlendi. Fortüne ile. Karısı da orada vefat etmişti.

- **Ne dükkanı vardı?**

- Boneterie yani tuhafiyeye dükkanı vardı.

- **Ne tür bir eğitime sahipti?**

- İlkokul.

- **O zaman yahudi okulu var mıydı?**

- Tabii Yahudi okulu vardı

- **Ne iş yapardı?**

- Burada mobilyacılık yaptı

- **Ne kadar dindardı?**

- Dindar değildi

- **Ana dili neydi?**

- Türkçe, İspanyolca.

Annem de 1954'de vefat etti. 72 yaşındaydı

- **Baban nerede ve ne zaman öldü?**

- İstanbul'da 1934'de vefat etti. 65 yaşındaydı

- **Askerliğini nerede, hangi yıllarda yaptı?**

- 1914'te 1.Dünya Savaşı sırasında Çanakkale'de yaptı ve döndü.

- **Babanızın kardeşleri hakkında bilgin var mı?**

- Bir erkek, iki de kızkardeşi vardı.

- **İsimlerini bilir misin?**

- Kızkardeşleri biri Viktorya diğeri Sultana idi. Bir de Albert vardı. Sultana'nın bir çocuğu Meksika'ya göç etti. Buradayken iki çocuğu vardı Moiz ve Albert.

- **Soyadı neydi?**

- Guakil. Bunlar Meksika'dadır, onlardan hiç haberim yok

- **Babanızın babası hakkında neler biliyorsunuz?**

- Onun hakkında hiçbir bilgim yok.

- **Babanızın annesi hakkında neler biliyorsunuz?**

- Onun hakkında da hiçbir şey bilmiyorum.

- **Annenizin adı soyadı?**

- Fortüne Adevah.

- **Nerede ve ne zaman doğdu?**

- İstanbul'da 1882'de doğdu. 38 yaşındayken babamla evlendi. Babam 40 yaşındaydı, o zaman Fransa'dan gelmişti, evlendiler. 2 çocuğu oldu. Bir ben, bir de kızkardeşim ki vefat etti. 6 yaşındaydı.

- **Annen başka yerde yaşadı mı?**

- Hayır.

- **Nerede ve ne zaman öldü?**

- İstanbul'da 1954'de vefat etti. 72 yaşındaydı

- **Ne tür bir eğitime sahipti?**

- İlkokul

- **Ne iş yapardı?**

- Ev hanımıydı
- **Ne kadar dindardı?**
- Dindar değildi
- **Anadili neydi**
- İspanyolca. El turko ke me olvili yo (Benim unuttuğum Türkçe yani annesi pek Türkçe bilmezdi).
- **Annenizin kardeşleri hakkında bilgi verir misin?**
- 10 tane kız ve bir tane erkek kardeşi vardı. Hepsi Amerika'ya göç etmişlerdi. Çoğu orada evlendi.
- **Amerika'ya ne zaman gittiler?**
- Ben 10 yaşındaydım, çocuktum. Demek ki 1920'lerde sırayla bir, iki sene arayla gittiler.
- **Orada ne yaptılar?**
- Artık bilmiyorum. Bildiğim kadarıyla anneme 10 Dolar yollarlardı bir zarf içinde ve ben bankaya giderdim, talebeydim 180 kuruştan bozardım. Kızkardeşleri hediye olarak bu parayı yollarlardı.
- **Bunlar hakkında başka birşeyler anlatabilir misin?**
- Bu kadar biliyorum

- **Annenizin babasının adı soyadı?**
- Rafael Adevah.
- **Nerede ne zaman doğdu?**
- Yok, bilmiyorum.
- **Başka nerede yaşadı?**
- İstanbul'da yaşadı. Onun karısı da Ventura idi.
- **Onun soyadını bilir misin?**
- Bilmem evlenince Adevah oldu.
- **Annenin babası ne tür bir eğitime sahipti?**
- Bilmem.
- **Ana dili neydi?**
- İspanyolca,

- **Annenizin annesi hakkında neler biliyorsunuz?**
- Adı Ventura'ydı. Başka da onun hakkında bilgim yok.

Şimdi

- **Büyükbabaların kişilikleri nasıldı? Hatırlar mısın ciddi miydiler? Sessiz miydiler, konuşkan mıydılar, şakacı mıydılar?**
- Ben hayal meyal hatırlıyorum. Annemin babasını hatırlıyorum. Öbürünü hatırlamıyorum.
- **Büyükbabanın özel bir giysisi var mıydı? Şapka, saat v.b.?**
- Fesi vardı, o zaman fes giyerlerdi
- **Günlük belli bir programı var mıydı?. Kala gitmek gibi...**
- Yoktu.
- **Büyükbabanı resmedebilir misin?**
- Yok, yapamam.
- **Aile isimleri neydi? Değiştirdiler mi? Hangi sebeble değiştirdiler?**
- Soyadı çıktığında Menşe iken İşman oldu.
- **Bunu baban mı, deden mi yaptı?**
- Bunu ben yaptım. Babamın zamanında soyadı kanunu yoktu daha. Benim zamanımda çıktı.
- **Bu büyükbaban ne iş yapardı?**

- Fincan filan satardı, züccaciye satardı. Dükkanı var mıydı, bilemem. Nasıl satardı bilmiyorum.

- **Hangi lisanları bilirdi?**

- İspanyolcadan başka birşey bilmezdi.

- **Kendi aralarında İspanyolca mı konuşurlardı?**

- Evet

- **Dedenin bıyığı, sakalı var mıydı?**

- Hayır, yoktu

- **Kaftan, takım elbise giyer miydi?**

- Fes giyerdi. Akşam eve gelirdi, Araplar gibi entarisi vardı, bir de “Kürdi”si vardı. Bir yün ince palto gibi içi kürk gibi, akşamları entarinin üzerine giyerdi. Hatta ben babamı bile böyle hatırlarım. Köşe başında oturur, bir “Duziko” içerdi.

- **Duziko nedir?**

- Rakı. Bir kadeh içerdi, tamam.

- **Büyükannen Ortoks kadınlar gibi peruk takar mıydı?**

- Yok.

- **Büyükannenin giyimi nasıldı? Çarşafı mı vardı?**

- Çarşafı yoktu. Şimdi kadınlar gibiydi. Normaldi.

- **Onların evini hatırlar mısın? Kaç odaları vardı? Eşyaları nasıldı?**

- Uzun minderleri vardı. Bir “Boron” vardı.

- **Boron nedir?**

- Çekmeceli bir parça, dört beş çekmece vardı, onun içinde havlular, çamaşırlar vardı. Bir de aynalı dolap vardı. Bir aynalı dolabımız vardı, masa ve iskemleler vardı. Bir de çini soba vardı. Kışın ısınmak için odun yakardık. Sobanın önünde cezve ile oturduk kahve pişirdik, kestane koyardık, ayva koyardık

- **Bu büyükbabanın evinde mi oluyordu?**

- Hem onda, hem de bizim evde, bize miras kalmıştı. Aynı şeyleri yapardık.

- **Bir tek o çini sobası mı bütün evi ısıtırdı?**

- Bütün evi değil, sadece oturduğumuz odayı ısıtırdı. Kapı açılınca öbür odadan buz gibi bir hava gelirdi “Kapa kapıyı” diye seslenirdik. Oturduğumuz hepsi hepsi 2 yada 3 odaydı. Bir oturma odası, bir yatak odası, mutfak. Hatırlıyorum, biz Azapkapı’da oturuyorduk, İtfaiyenin karşısında, bir oturma odası vardı, bir yatak odası efendim, bir de küçük bir oda vardı “Chambre de debarras” gibi öteberi koyardık oraya. Daha benim okul seneleri bu.

- **Büyükbaban evinde musluktan su akar mıydı? Hatırlar mısın?**

- Bizde vardı.

- **Onlarda var mıydı?**

- Bazılarında da yoktu. Gidip çeşmeden su alırlardı.

- **Bahçeleri var mıydı?**

- Yok. Mahallede bir çeşme vardı, oradan gidip tenekeyle su doldururlardı ve eve gelirlerdi. Sonra bizim zamanımızda musluk olmuştu.

- **Evde işlere yardım eden personel var mıydı?**

- Yoktu, onlarda öyle şeyler var mıydı?

- **Yahudi geleneklerine ne kadar bakarlardı?**

- Yahudi olduklarını bilirlerdi. Başka bilmezlerdi.

- **Kaşere, Şabata bakarlar mıydı?**

- Bakmazlardı.

- **Sinagoga her Cuma mı yoksa sadece bayramlarda mı giderlerdi?**

- Sadece bayramlarda giderlerdi. Roşşana ve kipur’da giderlerdi.

- **Bayramları evde kutlarlar mıydı?**

- Evde tabii kutlardı. Kal Hamira vardı. Yani Pesah geldiği zaman evde hiçbir parça ekmek kırıntısı kalmamış diye temizlerdiler, ayrı tabak, çatal vs vardı. Ona bakarlardı. Gerek annemiz, babamız, gerekse dedelerimiz böyleydi. Bunları zaten onlardan öğrenmiştik bunları.

- Dedenizin politik görüşleri neydi?

- O zaman politik diye birşey yoktu kimsede. Politikanın ne olduğunu bilmezlerdi.

- O zamanlar herhangi bir sosyal veya kültürel bir kuruluş var mıydı? Oraya üye miydiler?

- Hayır, yok, öyle birşeyler yoktu.

- Komşularıyla ilişkileri nasıldı? Komşuları Yahudi miydi?

- Komşuluk ilişkileri çok iyiydi, oturlardı, muhabbet ederlerdi, ocakbaşı yaparlardı. Cuma akşamı oturlardı muhabbet ederlerdi, oyun oynarlardı. Komşular Yahudiydi, bir gettoda otururduk.

- Onların arkadaşları hakkında neler biliyorsunuz?

- Hiçbir şey bilmem. Dedem o zaman Hasköy'de oturlardı.

- Tatil yaparlarmıydı?

- Yok canım.

- Dedenizin kendi çocukluklarıyla ilgili anlattıkları anılar var mıydı?

- Yok.

- Askerlikten falan

- Yok canım, onlar için o zaman askerlik yoktu. Sultan Hamit zamanıydı, bildiğim kadarıyla gayrimüslimleri askere almazlardı.

- Babanın anlattığı dedenle ilgili hikayeler var mıydı?

- Yok, bildiklerimi hep söyledim.

- Yaşadığınız köy, kasaba neresiydi?

- Kuledibi Büyük Hendek sokakta yaşadık.

- Orada hayat nasıldı?

- Orada bir Sinagog vardı, Cumartesi günleri giderdik.

- Adı neydi?

- Knesset İsrail.

- Kaç yaşında sinagoga gitmeye başladığınızı hatırlar mısınız?

- Okul sıralarında 10 ile 15 yaşlarındaydım.

- Her hafta sonu gider miydiniz?

- Her Cumartesi giderdik. Okulda İbranice saatlerimiz vardı, oradan İbraniceyi öğrenmiştik. Hatta benim bugün bildiğim İbranice o zaman öğrendiğimdir, bugün halen konuşurum.

- Hangi okula gitmiştin?

- Alliance İsrailite Universelle. Fransızca, İbranice derslerimiz vardı. Son zamanlarda Cumhuriyet olduktan sonra Türkçe dersleri de başlamıştı.

- Okulda hep Yahudi çocuklar mı vardı?

- Hep Yahudiydi. Türkçe başladığı zaman Türk öğretmenler geldi. O zaman Milli Eğitim Bakanlığı kurulmuştu, ben o okulu "cours superieure" ile bitirmiştik. Babamın işi bozulmuştu, o zaman hatırlıyorum Bene Berit Lisesi 13 lira aylıktı, bu muazzam bir paraydı. Benim babamın parası yoktu, ben süper bir talebeydim, müdürün vasıtasıyla, müdür beni Musevi Lisesine soktu, bedava ve orayı bitirdim.

- O sokağınız, mahalleniz nasıldı? O mahallede neler vardı?

- Çoğu kişiler Yahudiydi.

- Atlar, arabalar var mıydı?

- Hiçbir şey yoktu. İnsanlar yaya gezerdi. Kuledibi öyleydi

- Yollar asfalt mıydı?

- Yok canım hepsi kaldırım taşıydı.

- **Aşağı yukarı kaç Yahudi vardı?**

- O zaman aşağı yukarı 40, 50 aile yaşardı.

- **O cemaat nasıldı? Şabatlari beraber kutlar mıydınız? Veya bayramlari beraber mi yapardınız?**

- Evet yaparlardı. Böyle şeyler yaparlardı.

- **Kaç tane sinagog vardı?**

- 2 tane vardı. Bir tane Knesset İsrail Kuledibin'de, Neve Şalom sonradan, yeni inşaa edildi. Ayrıca Hasköy'de vardı, Balat'ta vardı. Sonra Şişli'de açıldı.

- **Haham, Şohet, Hazan vb din mensubu var mıydı?**

- Evet. Şohet vardı . Benim tanıdığım 2 Şohet vardı. Berit Mila yaparlardı. Aynı zamanda şohetlik yaparlardı. Hahamlarımız vardı. Palaçi vardı sonra Maçoro geldi. Onlar emekli olunca başkaları geldi malum.

- **Hazan var mıydı?**

- Palaçi vardı. Haham Akal o zaman "Rafael Saban"dı. Hahambaşı gibiydi. Rıfat Saban'ın dedesiydi. Onun ismini aldı. Rıfat Rafael'dir.

- **Mikve var mıydı?**

- Azara vardı.

- **Çok kadın gider miydi? Bilir misin?**

- Giderdi işte. 20, 30 kadın Keila Şabat günü giderdi. 40 kişi olurdu.

- **Talmud Tora öğretirler miydi?**

- Evet, öğretirlerdi. Okulda öğrenirdik.

- **Kalda var mıydı?**

- Sonradan Kallarda da vardı, gizliydi.

- **Yeşiva var mıydı?**

- Yoktu

- **Yahudilerin yaşadığı bölgeler ya da gettolar mı vardı, yoksa şehirde dağınık mı yaşarlardı?**

- Aşağı yukarı getto sayılırdı. Bütün Yahudiler Kuledibindeydi. Balat, Hasköy'de yaşarlardı. Yahudiler hep içiçe yaşardı. Sonradan yayıldı Şişli, Nişantaş, Ortaköy oldu.

- **Senin yaşadığın zamanlarda oradaki Yahudilerin belirli meslekleri var mıydı?**

- Tabii vardı. Doktorlar, avukatlar tüccarlar başlamıştı. Türkiye o zamanda ilerlemişti. Bizden de Üniversiteye giden olurdu. Veysit mesela... ne bileyim. Ventura... bunlar eskidir.

- **Evinizde elektrik var mıydı?**

- İlk başta yoktu.

- **Mumla mı aydınlanırdınız?**

- Hayır. Gaz lambasıyla aydınlanırdık. Aşağı çekerdik gazı atardık, zincirliydi tekrar yukarı çekerdik.

- **Her odanızda böyle gaz lambanız mı vardı?**

- Ben okuldan döndüğümde sonraları mumla çalışırdım.

- **Akan suyunuz var mıydı?**

- Vardı.

- **Çocukkenki politik durumları hatırlıyor musunuz?**

- Hayal meyal hatırlıyorum. Cumhuriyet 1922'de olmuştu. Ben artık 12, 13 yaşındaydım. Sultan Hamit'in zamanında hatırlıyorum, hepsi feslerle, ta ki Mustafa Kemal fesi kaldırıp, şapkayı getirdi. Bunları iyi hatırlıyorum.

- **Herkes fesi çıkardı mı?**

- Tabii, fes giymek yasak olmuştu. Şapka giymek istemeyen hiçbir şey takamazdı, yasaktı.

- **Herhangi bir antisemitizmle karşılaştınız mı?**

- Malum, bildiğin şeyler. Varlık Vergisi oldu,

- **Bunlardan başka, mesela okulda böyle bir hareketle karşılaştınız mı?**

- Okulda “Türkçe konuş” gibi şeyler vardı. Sinsi sinsi daima oldu. Bizim konuşmamız o zaman bozuktu, alay ederlerdi. ”Neaber iyi miisin?” diye takılırlardı. Bu gibi şeyler oluyordu sokaklarda. Ben bir kadınla gezdiğim zaman, mesela Suzan’la Kuzguncuk’ta gezdiğim zaman ”Ee, Tarlabası’ya mi yideceksin?” falan, derlerdi. Fakat resmi 1942’de olduğu gibi değil. Varlık Vergisi gibi değil. Askerlik zamanında bizi 40 sınıf topladılar. Yalnız bizi değil, tüm gayrimüslimleri topladılar. Vardı yani gayrimüslimlere karşı bir şey.

- Askeri resmi geçitler, özel kutlama günleri, ya da kurtuluş günleri kutlanır mıydı?

- Biz seyrederdik. Bizde 1945lere kadar gayri müslimlerden Subay olmazdı. Ancak 1950’den sonra gayrimüslimleri subay almaya başladılar. Yani Üniversiteyi bitiren subay olabiliyordu. Fakat eskiden Üniversite mezunları, hatta o zaman Lise mezunlarını da Subay olarak alıyorlardı. Ben Lise mezunuydum ve gayri müslimdim, beni almadılar. Ama neydi? Mahsureli diye bir şey vardı. Bu da neydi? 1,5 sene mecburi hizmet ederlerdi. Lise mezunları subay yerine bu görevi yaparlardı. “Ben mahsureli değilim” dedim. “Lise mezunu değilim” dedim, bedel yatırdım ve 6 ay yapmıştım.

- Çocukken öğrendiğin, akıldında kalan marşlar var mı? Bize söyler misiniz?

- İstiklal Marşı, İzmir Marşı.

- Onlardan evvel

- Yok.

- Okulda belki İbranice marşlar filan..?

- Yok canım.

- Kuledibi’nde Pazar günleri özel miydi? Anlatabileceğin bir özelliği var mıydı?

- Yok. Biz yaşıt arkadaşlar kendi aramızda toplanırdık futbol, basketbol oynardık. Bazen kart oyunları (Pastra gibi) küçük oyunlar oynardık.

- Ailede Pazara kim giderdi?

- Babam giderdi. Annem de giderdi. Annem büyük bir firma vardı “Strengilo” isimli bir firma vardı Beyoğlu’nda, orada baş couturiere idi (terzi). İpek kadın bluzları dikerlerdi. Annemin orada talebeleri vardı. Annem büyük ustaydı. Hem dikerdi, hem öğretirdi. Diker ve diktirirdi orada. Gündelik alırdı. Haftada bir gün giderdi, babam da alışveriş yapardı.

- Alışveriş yaptıkları tüccar veya satıcılar var mıydı?

- Başka tüccarlar vardı tabii. Dükkanlılar vardı. Elbiseler alırlardı. Biz Bayram geldiği zaman annem, babam bize elbise, ayakkabı alırlardı.

- Belli dükkanları var mıydı?

- Vardı, tüccarlar vardı. Mahmutpaşa vardı, meşhur elbiseciler, ayyakabıcalar vardı.

- Her bayram böyle giysiler alırlar mıydılar?

- Bize öteberi alırlardı. Biz 12, 13 yaşındayken sevinirdik Pesah geliyor diye ayakkabı, elbise alacak babamız diye.

- Hem Pesah, hem Roşana’da mı alırlardı?

- Ailelerin durumuna göre tabii. Alabilen kimseler Bayramda alırlardı, ama zengin olanlar bayram harici zamanda, hafta içi alırlardı.

- Babam ne iş yapıyordu?

- Babam ilk önce Boneterie yapıyordu, orada (Fransa’da) tuhafiyecilik yapardı. Buraya geldi Tuhafiyeciliğe başladı, yürütemedi. Bir ortak buldu mobilyacığa başladı. Evlerden mobilyalar toplardı, Çukurcuma denilen yerde..

- Antika eşya mı satardı?

- Antika eşya da satardı. Normal eşyada satarlardı. Topladıkları parçaları tamir edip, satarlardı. Kuledibi’nde dükkanları vardı. Neve Şalom’un karşısında Yapı Kredi’nin olduğu

yerde dükkanı vardı. Ben okuldan çıkınca, orya giderdim. Orda piyanolar vardı, piyano çalardım.

- Babam nasıl biriydi? Sert mi? Güleç yüzlü mü? Konuşkan mıydı? Zeki miydi?

- Babam çok güleçyüzlü, çok şakacı ve onu çok severlerdi. Çok zekiydi.

- Fransızca biliyordu

- Çok güzel biliyordu, orada 17 sene yaşadı.

- Fransa'ya neden gitmişti?

- İş için, buradan çıkayım dedi, çünkü burada genç yaşta işsizdi, nasıl gençler istikbal için bugün gidiyorsa o da gitti. Orada da bir Yahudi kadınla evlendi. Karısı öldü, o yangından ötürü, hatta zannedersenem bir çocuğuda vardı:

- Yangınla ne ilgisi vardı?

- Dumandan ölmüşlerdi. Yangın dükkandaki elektrik kontağından çıkmıştı. Aileside oradaydı. Ailesi ölünce, dükkanı da yanınca, o zaman orada sigorta var mıydı, bilmiyorum. Kalktı İstanbul'a geldi. Buraya gelince bekar yaşamaya alışık değildi. Annemle evlendi. Annem o zaman galiba 35, 37 yaşındaydı. O da 40 yaşındaydı, evlendiler.

- Sert bir baba mıydı, yumuşak mı?

- Yok canım, yumuşak bir babaydı. Beni çok severdi, benim için kurban olurdu. Ben talebe olduğum zaman, süper talebeydim. Müdürden eve tebrikler gelirdi, babam da havaya uçardı. "Benim oğlum böyle başarılı" diye.

- Annen nasıl biriydi?

- Annem de böyle. Annem çok çok güzel bir kadındı. On kızkardeştiler, hepsi güzeldi ama en güzeli benim annemdi.

- Sert mi, yumuşak mıydı?

- Yumuşaktı. Herşeye başeğerdi. Babam bildiğini okurdu, idare eden oydu. Annem ne derse babam yapardı.

- Annen terzi miydi?

- Annem terzi değilde, kadın gömleği üzerine kalfaydı, Srumgu'yoda ders verirdi. Meşhur ipek bluz yapan dükkandı.

- Beyoğlu'nda mıydı?

- Evet. Tam Galatasaray'da, köşede.

- Yalnız kadın gömleği mi satılırdı?

- Gömlek ve bluz satardı. İpek bluzlar. Kostüm içine giydiğiniz bluzlar.

- Annen hangi lisanları biliyordu?

- İspanyolca ve az çok Türkçe konuşurdu.

- Fransızca bilir miydi?

- Yalnız babamın Fransızcası vardı.

- Evde birbirleriyle ne lisan konuşurlardı?

- İspanyolca. Ben de onlarla İspanyolca konuşurdum.

- Geçimlerini nasıl sağlardı?

- Babamın kazandığı parayla. Babamın eli çok açıktı, hovardaydı. Eline para geçince hepsini eve harcardı.

- Nasıl tanıştıklarını sana anlattılar mı?

- Yok. *Entrevista* (görücü) olarak tanıştılar. Annemin yaşı geçmişti. 37 yaşlarındaydı. Fransa'dan gelen biri onun için piyangoydu. Babam da toparlanmak istiyordu.

- Nerede, ne zaman evlendiler?

- İstanbul, Hasköy'deki bir Sinagogda evlenmişlerdi. 1911 veya 12'de evlendiler. Ben de 1913'de doğdum.

- Resmi nikah yapmışlar mıydı?

- O zaman böyle bir şey yoktu. Sonradan kanun çıktı. O zaman hahambaşılık evliliği vardı, yani bizim dini nikahımız vardı.

- Giysileri nasıldı? Geleneksel mi? Modern miydi?

- Moderndi, bizimki gibiydi. Bugünkü giyim tarzından farklı değildi.

- Ailenizin maddi durumu nasıldı?

- Orta karardı. O zaman zenginler çok yoktu, sayılırlardı. Annem birkaç kuruş kazanırdı, babam çalışırdı. Sonradan işi bozulmuştu. İşte, idare ederdik.

- Eviniz kaç odalıydı? Mutfak, banyo var mıydı?

- Banyo yoktu. Su ısıtıp, leğende yıkanırđık.

- Leğeni nereye koyardınız?

- Salona koyardık. İki odamız vardı. Üçüncü oda denilebilecek oda, küçücük bir odaydı, öteberi koyardık. İcabında ben de orada yatardım. Orada otururdum. Salon dediğimiz bir oturma odasıydı, bir de yatak odamız vardı. Ben bir tarafta yatardım, onlar da diğer tarafta yatarlardı. Gramofon dinlerdim. Babam dükkandan gramofon getirmişti, plaklarla birlikte, ben dinlerdim.

- Mutfağınız var mıydı?

- Ufak bir mutfağımız vardı.

- Tuvaletiniz var mıydı?

- Vardı. İptidai idi, öyle lüks değildi.

- Alaturka mıydı?

- Tabii, o zaman alaturkaydı.

- Mobilyalarınız nasıldı?

- O zaman uzun bir minderimiz vardı.

- Yerde mi otururdunuz?

- Uzun bir sedir gibi düşün, pencerenin önündeydi, hepimiz orada otururduk. Ortada bir masamız vardı, 4,5 iskemlemiz vardı. Birde boronumuz vardı, onun üstünde bir aynamız, bir de Çini Sobamız vardı. Yatak odasında aynalı bir dolabımız vardı. Bugün antika olurdu. Saklasaydık muazzam para ederdi.

- Musluklarınızdan sürekli akan su var mıydı?

- Su vardı.

- Isınmanız Çini Sobasıyla mı değil mi?

- Evvela bir mangaldı, kömür. Sonradan babam mobilyacı olduğu için, kalkardım sabah başım ağrırdı; evin içinde yanan kömürden çıkan gaz, rahatsız ederdi. Bunu bilmezdik. Odanın içinde yatardık. Sonra babam hastalandığını anladı, hatta bazen bırak ki başım ağrırdı, kusardım. Çünkü zehirleniyordum. Annem de böyleydi. Mobilyacı olduğu için dükkanına sobalar gelirdi. Bir sobayı alıp, eve getirdi. Artık odun yakıyorduk, zengin olmuştuk. 125 liraydı bir çeki odun.

- Onu kim yakardı?

- Annem yakardı. Çok kolaydı, çok çıra vardı o zaman. Çırayı yakınca, odunlar hemen tutuşurdu. Ben sobanın içine ayva koyardım, o ayva o kadar lezzetli olurdu ki..

- Bahçeniz var mıydı?

- Yok.

- Bir apartman katında mı oturuyordunuz?

- Apartman değil. Bizden dışarı çıkan, bizim pencereden görülürdü. Kapımız vardı. Ama görülürdü.

- Evinizde hayvan besler miydiniz?

- Pamuk isminde çok güzel Van Kedisi gibi bir kedimiz vardı, bembeyazdı. Annem de, ben de onu çok severdik.

- Yardımcınız var mıydı?

- Yok canım, ne gezer?

- Herşeyi annen mi yapardı?

- Tabii

- Evinizde kitap bulunur muydu?

- Benim okul kitaplarım vardı, çok roman okurdum.

- Nereden alırdın? Okul kütüphanesinden mi alırdın?

- Kiralık alırdık. Ben okurdum, bazen satın alırdım.

- Ne tarz kitaplar okurdun?

- Polisiye, roman, scientifique (bilimsel) şeyler okurdum. Ben okulda birinciydim, ne vakit bir kelime gelirdi, öğretmen sorardı “Kim biliyor bu kelimeyi?” Ben parmak kaldırırdım, kimse kaldırmazdı. “Nereden biliyorsun?” diye sorardı Matmazel Pardo vardı, okuduğum kitaplarda çok kelimeler vardı anlamadığım zaman Dictionnaire’im (sözlüğüm) vardı, oradan bakar öğrenirdim. Hatırlıyorum bir kelime vardı “Fourrault”(Kılıcın saklandığı yer demek). Kimse bilmiyordu, ben parmak kaldırdım. Nereden öğrendin. Ben o zaman “Les Pardailants” diye “Michel Sevacault’nun” romanını okuyordum. O romanlarda hep düellolar yapılırdı, ve “rapiere”(kılıç) çıkarınca, “forrault”dan çıkarılırdı, ben biliyordum. “Bravo Menşe” demişti matmazel.

- Dini kitapta okur muydun?

- Evet. Çünkü okulda İbranice dersler yapardık. Dini değil, fakat İbranice öğrenirdik. Ceza olarak. Bazen yaramazlık yapardık “Abavesrim’i açın, filan sayfayı açın ve bize anlatın.” Açardık o sayfayı ve anlatırdık. Yani baya bilirdik.

- Sana okuldan veya annen, baban şu kitabı oku der miydi?

- Yok, onlar tavsiye edecek durumda değildi.

- Gazete var mıydı? Gazete okurlar mıydı?

- Gazete “Journal D’Orient” vardı. Ben alırdım, okurdum.

- Anne, babanın kütüphaneye gitme alışkanlıkları yoktu. Öyle mi?

- Benim vardı. Onların yoktu.

- Ne kadar dindardılar?

- Hiç. Bayramdan bayrama. Evde kutlardık.

- Yahudi geleneklerinin hangilerini uygularlardı?

- Bazen Noçe de Şabat yapardık, mum yakardık. Roşaşana, Kipur tabii tanit (oruç) yapardık. Babam annem yapardı ve beni de alıştırdırlardı. Pesah yapardık. Her taraf temizlenirdi. Bir köşede ekmek kırıntısı kalmayacak şekilde temizlik yapılırdı. Ayrı tabaklarımız, çatalımız vardı....

- Kaşere bakarlar mıydı?

- Yok pek bakmazlardı.

- O zamanda böyle kaşer kasap falan var mıydı?

- Kaşer kasap vardı. Babam eti kaşer alırdı. Fakat kaşeruta bakmazdık

- Sinagoga da dedin bir tek bayramlarda giderdi öyle mi?

- Evet.

- Yahudi cemaati mensubu muydular?

- Yok.

- Cemaate etkin görevleri var mıydı?

- Yok.

- Herhangi bir parti, politik, sosyal, kültürel organizasyona üye miydiler?

- Öyle birşey yoktu

- Askerlik dönemine ait babanın anlattığı anıları var mıydı?

- Yok

- Komşuları yahudiydi dedin. İlişkileri nasıldı? İyi miydi?

- Evet

- Arkadaşları kimlerdi? Yahudi miydiler? Geniş toplumdan insanlar mı? Akrabalar mı?

- Arkadaşları hep Yahudiydi. Hiçgeniş toplundan kimse yoktu.
- **Tatile çıkarlar mıydı?**
- Tatile dediğimiz bazen Cumartesileri, arkadaşlarla pikniğe giderdik. Ben çocuktum. Bir kıra giderdik.
- **Nereye giderdiniz?**
- O zaman Hünkar vardı.
- **Nasıl giderdiniz?**
- Vapurla, bazen tramvayla giderdik, muayen bir yerlerde dururdu. Ondan sonra “Talika” dediğimiz küçük arabalar vardı. Bizim şimdiki faytonlar gibi. Onlarla giderdik.
- **Hangi akrabalarla düzenli olarak görüşürlerdi?**
- Bizim kuzenimiz vardı
- **Mesela bayramlarda beraber olur muydunuz?**
- Annemim kızkardeşi vardı, ona giderdik. Onlar bize gelirdi. Raşel Beraha ki bugün halen kızları Ceni Benefrayim'dir. Rubo'nun karısı benim kuzenim oluyor. Yalnız biz kaldık.
- **Annenin bu kardeşi demek Amerika'ya gitmedi**
- O burada evlenmişti, bu yüzden Amerika'ya gitmedi. Bunun kızı bir tüccarla evlenmişti Rubo dükkanın sahibi. Halen görüşürüz.
- **Her bayram beraber olur muydunuz?**
- Olurduk. Giderdik, gelirdik. Pesah yapardık beraber.
- **Kaç kişi olurdunuz?**
- Aşağı yukarı 7, 8 kişi olurduk.
- **Sizin evde büyükanne, büyükbaba yaşar mıydı?**
- Yok. Hepsi ölmüştü.

- **Önemli politik olaylar, mesela Yunanlıların ihracı hakkında birşeyler anlatabilir misin?**
- Yok, bizim politikayla ilgimiz yoktu. Ben hatırlıyorum, Kemal Atatürk'ün, Venizelos'la, Venizelos buraya gelmişti; bir açık arabada Beyoğlu'nun yukarısında geçiyordu, yani Bankaların yukarisından geçiyordu ve halkta alkışlıyordu. O zaman 12, 13 yaşlarındaydım belki. Ben de alkışladım, onları da gördüm. Venizelos beyaz sakallı birisi, Atatürk'le yanyana oturuyorlardı bir limuzinde ve üstü açık bir arabaydı. Onları hatırlıyorum. Yunanla sulh yapmışlardı, harptan sonraydı 1914 harbinden sonra. Bu 1923'ten sonra oluyor. Cumhuriyet ilan edilmişti. Ben de 1913'te doğduğuma göre 11 yaşındaydım.
- **Atatürk'ün ölümünü hatırlar mısın?**
- Tabii. Dolmabahçe'ye annem ve karımla beraber gitmiştim. Ölümünden dönmüştük, kalabalıktan ezilecektik. Tam yanımızda bir tel vardı, ben o zaman 35 yaşlarında falandım. Bir tel vardı ve arkası bahçeydi. Annemi kucakladım o tarafa koydum, karımı da oraya koydum ben de oraya atladım. Yoksa atlar bizi ezecekti.
- **O atlardakiler asker miydi?**
- Polistiler. O kadar kalabalıktı ki, herkes müzeye girmek istiyor, bırakmıyorlar. Önünde birşey vardı, halk hücum ediyordu Atatürk'ü görmek için içeri girmek istiyor, poliste bir düzen sağlamaya çalışıyordu. Atlarla bize mani oluyorlardı. Atlar üzerimize gelince halkta sıkıştı. Düşünebiliyor musun 5,6 bin kişi orada. Yan taraf bahçe olmasaydı ezilecektik.
- **Dolmabahçe'nin konumu şimdiki gibi miydi?**
- Aşağı yukarı aynıydı, yalnız yollar yoktu. O asfalt yollar yoktu, etraf aynıydı, değişiklik yok.

- **Varlık Vergisinden nasıl etkilendiniz? Baban, sizler?**
- Babam yaşamıyordu. Varlık Vergisi olduğunda ben en büyük cam tüccarlarından birinin yanında çalışıyordum.
- **İsmi neydi?**

- Meşhur İshak Niyego. Orda memurları dahil olmak üzere vergilendirdiler. Ben yüksek memurlardan olduğum için 750 lira istediler. Bu parayı ödedik. Niyego'ya 350 bin lira vergi koymuşlardı. O zamanın parasıyla 350 bin lira muazzam bir servetti. Tabii zavallı ödeyemedi ve Aşkale'ye gitti. Evlerini, eşyalarını hepsini sattılar, haciz ettiler ve onu da Aşkale'ye yolladılar.

- Orada ne kadar kalmıştı?

- 5,6 ay durmuştu ta ki İsmet İnönü buraya Amerika ve İngiltere bize Almanların yanında harbe girmemiz için tazyik ediyorlardı. O zaman İnönü vardı, biz harp etmedik, fakat Aşkale'ye gidenlerde konuşuldu ki, ertesi gün ordakileri bıraktılar. O bütün gayrimüslimlerin hepsi serbest bırakıldılar, evlerine döndüler. Yalnız Yahudiler yoktu, Rumlar, Ermeniler de vardı.

- Niyego dönebildi mi?

- Döndü. O arada biz ortada kalınca teklif ettik, Vehbi Koç'a bir cam işi açalım. Bir şirket açalım, ve kabul edildi. O zaman oranın genel müdürü İzak Altabev'di ki sonradan milletvekili de olmuştu. Koç Şirketinde bir cam şubesi teşkil edildi. O cam şirketinde teknisyen olarak ben, benim yardımcım Niyego'da beraber çalıştığımız İsrail Menaşe vardı. Yahudi Cemaati Başkanı olmuştu. Bu cam şubesini biz ilerlettik...

- Camlar dışardan mı geliyordu?

- Camları ithal ediyorduk.

- Nereden?

- Avrupa'dan, Macaristan, Bulgaristan, Belçika'dan muhtelif memleketlerden getirtirdik. Burada muayen bir kârla satıyorduk. Bizim Koç müessesinde 4, 5 şube vardı. Sıhhi tesisat bölümü, demir şubesi, ihracat bölümü ve cam şubesi. Cam şubesinin kurulduğu ilk yılda yaptığı kar, bütün şirketlerin yaptığı kârın %62'siydi. 5 branşta %62 ile birinciliği almıştık. %38'i diğer 3 bölüm paylaşıyordu. Uzun seneler devam ettik. Menaşe 1973'de vefat etmişti, ben de 1975'de emekli olarak şirketten ayrıldım. 35 sene çalıştım orada. 42 'de Varlık Vergisinde girdik, 75,76'da ayrıldım. 34 sene çalıştım ben o şirkette. Orada epey ilerledik, Allaha çok şükür! Çocuklarımıza iyi bir tahsil verdik. Bildiğiniz gibi biri Doktor, diğeri Avukat oldu. Benim de maddi durumum iyileşmişti, çünkü prim alıyordum. Kâr olunca, ben de prim alıyordum. Böyle dediğim gibi ta ki 1975'de emekli oldum. Emekli olduktan sonra kendi başıma bir, iki tane iş yaptım.

- Cam işi miydi?

- Evet. Biraz para kazandım. Fakat bu cam işi personel ister, benim çocuklarım "Baba, artık çalışma demişlerdi" Ve tam emekli olarak evde oturdum. O gün bugün halen şükür diyoruz. Bir torunu evlendirdik, öbürünü de inşallah evlendireceğiz. İnşallah arriere petit fils göreceğiz (küçük torun) Onların çocuklarını da görüp, göç edeceğiz. Niyetim böyle, artık Allahın dediği olur.

- Etrafında Varlık Vergisini veremeyip, Aşkale'den dönemeyen var mı?

- Dönemeyen var, ölüğlerinden dolayı dönememediler. Aşkale'ye gitmişlerdi, birkaç kişi dönememişti.

- İsimlerini biliyor musun?

- Hayır, bilmiyorum. Fakat çoğu döndü. Gidenlerin işleri, dükkanları kapanmıştı. Alınan alınmış, parasız kalanlar oldu. Fakat dönenlerde tekrar işe başladılar ve becerdiler. Bugün onlar büyük tüccarlar olmuştur. Gördüğümüz bu Varlık Vergisi moralimizi bozmuştur. Sonradan Türkiye'de durum düzeldi. Antisemitizm kalktı, nispeten bugün huzur içinde yaşıyoruz.

- 6, 7 Eylül sana ne hatırlatır?

- O daha sonra olmuştu. 1953-54'te olmuştu. Biz o zaman Ada'daki bu evin arsasını almıştık, ve inşaata başlayacaktık, arsayı aldığımızın ertesi günü bu olaylar oldu ve inşaatımız kaldı. Biz Burgaz'daydık.

- Yani hiçbir şey görmediniz mi? Bilmediniz mi?

- Bildiğimiz şu ki, bizim Burgaz Adasına çapulcular gelmek istiyordu, polis müdahale etti, sahilde 5,6 tane tabancalı polis “Çıkarsanız yakarız” demişlerdi. Ben buna şahit olmuştum, bunları gördüm. Maunalarla gelen o serseriler geri döndü.

- İstanbul’un halini görmediniz mi?

- Ertesi gün indim. Biz çalıştığımız yerde Türk olduğu için, birşey olmamıştı Koç’ta. Fakat Karaköy’ün durumu, o hortumlat yerde, o itfaiyelerin yangınları söndüren, o gayrimüslimlerin dükkanları, orda çok Rum vardı. Permeneciler Sokağı orda boyacılar

- Bu sokak neredeydi?

- Karaköy’de. Bu sokakta boyacılar, deniz malzemesi satan... dükkanlar hep mahvolmuştu.

- Bu olaydan sonra İstanbul’u çok terkedenler oldu mu?

- Oldu. Benim eniştem Moiz Koen terketti, İsrail’e göç etmişti. Onun gibi epey terkeden oldu. Burada artık hayat kalmadı diye epey İsrail’e giden aile oldu.

- Sınıf arkadaşlarından, öğretmenlerinden hatırladığınız neler vardır?

- Arkadaşlarım Rişar Hazday ile Rabenu Aruete’de hem arkadaşım, hem de komşumuzdu. Fransa’ya gitmişlerdi. Fransa’ya ilk gittiğim seyahatte Paris’te onu aradım, buldum. O, Barletta Motosikletlerinin mümessiliydi (temsilcisiydi)ve ona ulaşabilmek için, üç odadan geçmek gerekiyordu, sekreterlerden izin alınırdı. Muazzam zengin oldu. Beni görünce şaşırđı, ondan sonra öpüştük falan.. Beni hanımla beraber gezdirdi, birçok yere getirdi, sonra ayrıldık. Rişar’ı aradım ama bulamadım, hatta Benoit’ya sordum (Rabenu dediğim o zaman Benoit Arue olmuştu) Bir daha onu görmedim, şimdi nerede? Ne yapar? Bilmiyorum.

- Hangi seneydi?

- İlk kez Fransa’ya arabamla gitmiştim 1953 veya 1955 olmalı. Varlık Vergisinden sonra 1956’da.

- Bu kişiler aynı zamanda senin sınıf arkadaşların mıydı?

- Evet, aynı zamanda komşularım, hep beraber oynardık

- Yunanlılar buradan göç edince hatırladığınız hiçbir şey yok mu?

- Babam bir hadise anlatırdı. Tuhafiyecilik yaptığı zaman bir ortağı vardı, bu olay Fransa’da geçiyordu. Atla köylere gidip mal satarlarmış. Bir gece bir köye varmışlar, mal satacaklar diye, oturmuşlar yanlarında bir de köpekleri vardı. Köpek sürekli havlıyormuş, saat 12, 1 sıralarında birdenbire, bir tanesinin karyolası aşağı iniyor, aşağıdan çekiyorlar.

- Bu olay nerede geçiyor?

- Bir pansiyonda. Yattıkları odada, babamın karyolasını aşağıdan çekilmeye başlıyor, diğeri de aşağı çekilmeye başladı.

- Neymiş?

- Köyde, onları öldürüp, tüccarların mallarını alıyorlarmış. Bu sonradan anlaşıldı. Babam bunu görünce “Burada bir kötülük var” deyip, iksinde de tabanca vardı. Tabancaları çekmeye başladılar, jandarmalar geldi. Baktılar, içeri girdiler. İçeride bir karı, koca ve bir genç vardı, herhalde çocuklarıydı. Onları aşağı çekip, öldürüyorlar. (O kişilerin eşyalarını alıp satarak para kazanıyorlardı). Orada bir kuyu varmış, oraya atıyorlar. O kuyuda 4,5 tane leş buldular. O köpek sayesinde kurtuldular.

- Baban İstanbul’dan gidinceye kadar üzücü bir olay yaşamış mı?

- Yok.

- Annenin anlattığı bir olay var mı?

- Hayır, annemin anlattığı enteresan bir şey yok.

- Yuvaya gittiniz mi?

- Yok. İlkokula 6,7 yaşında gittim.

- Okula nerede gittiniz?

- Kuledibi'nde, Yazıcı Sokakta "Alliance İsrailite" denilen bir okul vardı. Yahudi okuluydu. Tedrisat Cumhuriyet'ten evvel Fransızcaydı, İbranice'de vardı. Cumhuriyetten sonra Milli Eğitim Bakanlığı kurulmuştu. 1923'te Türkçe tedrisat başladı.

- O zaman okulda herkes Yahudi miydi?

- Bir, iki tane Türk vardı benim sınıfımda.

- Cumhuriyetten sonra mı?

- Her zaman vardı.

- Onlar da İbranice öğrenirler miydi?

- Yok, onlar sınıftan çıkardı. Fransızca öğrenirlerdi. Din dersi yoktu, isterlerse bir lisan öğrenmek için İbranice dersine de, kalmak isterlerse kalırlardı. Din dersi olmadığına göre kalırlardı.

- En çok sevdiğin dersler hangisiydi?

- Çok sevdiğim dersler..ben çok iyi bir talebe olduğum için tüm dersleri severdim. Matematikte oldukça kuvvetliydim, litterature'de vardı (edebiyat).

- Edebiyat dersi Fransızca mıydı?

- Tabii, Fransız okuluydu. Bizim ana lisanımız okulda Fransızcaydı. Cumhuriyetle beraber Türk öğretmenler geldi.

- Sevdiğin ya da nefret ettiğiniz öğretmenler var mıydı?

- Yok canım. Mademoiselle Pardo Litterature öğretmenimizdi. Matematik öğretmeni Mösyö Natan vardı. Madam Sidi vardı, Mademoiselle Sidi vardı, Lisan öğretirdi, geçen sene rahmetli oldu.

- Öğretmenleriniz ya da sınıf arkadaşlarınızda bir antisemitizm hissettiniz mi?

- Yok canım.

- Lisan ya da müzik konusunda özel dersler aldın mı?

- Hayır, özel ders almadım, ama okulda müzik dersleri vardı. Mösyö Goldenberg öğretmenimizdi. Bize koro çalışması yapardı, çok yüksek tonda bağırılmaya başladığımızda "Vous êtes des pompiers, pourquoi vous criez comme ça?" derdi (İtfaiyeci misiniz ki, böyle bağırıyorsunuz?) "Tempoyla şarkı söyleyin" derdi. Onunla gülerdik. O, kemaniyle gelirdi, biz de şarkı söylerdik.

- Boş zamanlarınızda neler yapardınız?

- Futbol oynardık. Okulun yanında boş bir arazi vardı, orada iki takım kurduk, futbol oynardık. Merakımız çoktu, oraya recreationlarda (teneffüslerde) de giderdik, yarım saat, bir saat oyun oynardık. Cumartesi günleri okul kapalıydı, Cuma öğleyin tatil olurdu. Pazar günü okul açılırdı, sonradan Pazar günleri kapandı.

- Pazarları okul var mıydı?

- İlk zamanlar vardı. Ne zaman Cumhuriyet ilan edildi ve Pazar günleri resmi tatil sayıldı, hem Cumartesi, hem Pazar tatildi. Cuma akşama kadar tedrisat görürdük.

- Okuldaki arkadaşların Yahudi miydi?

- % 98'i Yahudiydi

- Okul dışı arkadaşlarınız var mıydı? Yahudi miydiler, geniş toplumdan var mıydı?

- Yoktu.

- Hobilerin var mıydı?

- Okuldan çıktığım zaman, elektrik aksamalarına merakım vardı, severdim. İlk ses alma makineleri çıktığı zaman, ben bundan bir tane icat etmiştim. Bazen ses alınırdı, bazen alınmazdı. Bunlarla çok uğraşırđım.

- Bu malzemeleri nereden alıyordun?

- Karaköy'de Selanik Han'da vardı. Sonradan benim bir komşum geldi, Musevi Lisesinin oğlu, Jojo, Jojiko çağırırdık. O da bu gibi şeylere çok meraklıydı ve tesadüfen benim komşum

oldu. İkimiz beraber bir radyo yapmıştık. Küçük portatif bir radyoydu. Sonradan bunları bıraktım. Fakat benim bu konuda, elektronik konusunda ihtisasım vardı.

- Herhangi bir spor yaptın mı?

- Ben bütün sporları yaptım. Futbol çok oynadım, voleybol çok oynadım, 5,6 sene evveline kadar burada oynardım. Şimdi de tavla, bezik oynarım.

- Herhangi bir klup ya da dernek mensubu muydunuz?

- Olduk, o zaman bir Etual denen futbol takımı vardı.

- Yahudi takımı mıydı?

- Evet. Orada top oynardım

- Kuledibinin takımı mıydı? Yoksa diğer yerlerden de çocuklar var mıydı?

- Yok, iyi futbol oynayan çocuklardan bir takım yaptık. 5,6 sene oynadık.

- Hangi pozisyonda oynardın?

- Ben santrofordum, çok iyi oynardım. Beni alırlardı, orada 11 kişiden fazlaydık, ben daima oynardım, başkaları kalırdı.

- Hangi derneklere üyeydiniz?

- Sonradan, sosyal işlere başladık. Yıl 1958 veya 59'da başladım. İlk önce Matan Baseter Bikurholim, Yetimleri Koruma Derneği, Fakirleri Koruma Derneğinde, Kizba'da çalıştım

- Matan Baseter'de ne yaptın?

- İkinci Başkandım, fakirlere paket yapar ayda bir verirdik.

- Kendileri mi gelirlerdi, evlerine siz mi giderdiniz?

- Biz giderdik. Nerede fakir var öğrenirdik. Müracaat edenleri, tahkikat yapardık (araştırırdık)onlara lazım gelen hem para, hem paket yardımını yapardık. Pesahlarda Matsa verirdik, bu gibi faaliyetler yapardık.

- Yetimleri Korumada ne yaptınız?

- İhtiyaçlı ailelerin çocuklarına yardım ederdik. Ben oranın ikinci Başkanıydım. Bu Yetimleri Koruma evvela Ortaköy'deydi, Ortaköy kapandı. Biz bu yer kapanacak diye, bilhassa ben bir de Albert Yanni vardı, onunla beraber Alliance olan okul artık kapanmıştı. Bu Yetimleri Koruma Derneğini eski okula taşıdık. Burada bunları korumaya başladık.

- Orada mı yatarlardı?

- Tabii. 30 tane çocuğumuz vardı. Birkaç kişiyi, özellikle kızları evlendirdik. 4,5 kızı evlendirdik

- Bunların anne babaları yok muydu?

- Ya yoktu, yahut ta çok sefil bir aileydi. Bazılarının vardı, bazılarının da yoktu.

- Matan Baseter'de baktığınız ailelerin çocukları mıydı?

- Hayır. Orası ayrıydı. Röne Somek Başkandı, ben de ikinci Başkandım. Röne Somek fazla uğraşamazdı, çünkü işleri fazlaydı. Emekli olduğum zaman, fazlaca ilgilenmeye başladım. Bazı kişilerin yemeklerini bizde verirlerdi, birkaç kuruş bırakırlardı. Çocukların ihtiyaçlarını bu paralarla temin ederdik. Tabii, paraya fazla ihtiyacımız olduğu zaman Hahambaşılıktan da alırdık. Böylece uzun seneler devam etti. Hatta ve hatta yazın burada ben bir ara buranın (koloninin) başkanı olmuştum. Fakirleri Koruma Derneğinin yazlık kolonisinde, çocuklar azalmıştı. Bir vakitler 60 çocuk gelirdi Burgaz'a iki ay boyuca tatile gelirlerdi. Sonradan birçok aile İsrail'e göç ettiği için çocuklar azaldı. Ancak 25 çocuk kalmıştı gelebilecek. Dolayısıyla Fakirleri Korumaya, Yetimleri Korumanın çocuklarını da buraya alırdım. Uzun seneler devam ettik, ta ki Yetimleri Koruma Derneği artık kapandı. Nasıl? Birçok çocuk büyüdüler, ayrıldılar. Kimisi evlendi, kimisi göç etti. Kalan küçük yaştaki çocukları ailelerin yanına verdik. O ailelere onları beslesinler diye bir ücret veriyorduk. Dolayısıyla kapandı sayılır. Fakat hala var galiba. Ben artık oradan da ayrıldım, bilmiyorum. Sonradan koloninin Başkanı oldum uzun seneler bu görevi yaptım Normal olarak bir Başkan 2 sene kalır. Nedense bilmiyorum 6,7 sene Başkanlık yaptım. Dediğim gibi azalmaya başlayınca kadar 60 çocuk vardı. Mecburen ben yetimhanenin de çocuklarını buraya getirdim. Ondan sonra yerimi

başkasına verdim. Bu görevi devrettim. İzak Bencua'yadevrettim. Halen devam ediyor. Her 2 senede bir Başkan değişiyor. Ben artık bütün bu sosyal işlere son verdim, çünkü yaşam ilerledi, bunları gençlere devrettik, ve artık büsbütün emekliliğimi yaşıyorum.

- Okulda yaşayan yetim çocuklar Burgaz'a Koloni'ye gelmeden evvel ne yapıyorlardı?

- Orada kalıyorlardı. Orası nede olsa eski bir okul binasıydı. Benim ilkokulumdu, orası kapanmıştı. O bina daha çocuklar oraya gelmeden , çünkü biz Orphelinat'dan...O bina maalesef serseriler gelip yatıyordu. Ne musluk, ne cam, ne tesisat bıraktılar, hepsini çaldılar. Hala böyle mi? Tamir ettiler mi? Bilemiyorum. Sonradan Ortaköy'deki binayı bir Tıp malzemeleri yapan bir şirkete verdiler, uzun seneler cuzzi bir kiraya verdiler. Sonra cemaat zam yapmak istedi, ama kabul etmediler, mahkemeye düştü. En sonunda bunları çıkardılar. Bina halen boş durumda, bilmiyorum ne yapacaklar. Bu artık cemaatin işidir.

- Fakileri Koruma Derneğine ne zaman girdiniz?

- Ben 1965'de FKD'ye girdim. Üye oldum. Fakat ben Fakirleri Korumaya girmeden evvel ben Koloninin teberrularını topluyordum ve Hahambaşılığa teslim ederdim. Herkesten 100 Lira 50 Lira toplardım. O zaman 100 Lira iyi paraydı ve böylece birçok masrafı bu topladığım parayla karşıladık. Tabii bu paraları teslim ederdim. Bir süre sonra bana "Artık bu parayı toplama" dediler. Koordinasyon oldu. "Koordinasyon bu masraflarla meşgul olacak" dediler. Yahitler oraya para verirler. O topladığımız parayla çocukların gıda vs. temin ederdik. Topladığımız para yetmediği zaman Hahambaşılıktan isterdik. Koordinasyondan sonra bütün masraflar Hahaambaşılıktan karşılandı. Buradaki kişilerin durumuda değişti. Burgazada'da oturanlar her aile, senede en az bir kere olsun bazen iki kere çocuklara yemek verirler, kah kahvaltıları, kah öğlen yemekleri.. buradaki pansiyonerleri geçindiriyorlar.

- Yemekleri kim pişirirdi? Ahçı var mıydı?

- O zamanda vardı. Monitör vardı çocukları gezdirmek için. Fakat bizim bütçe o zaman bütün mevsimlik 90 bin liraydı, 3 ay yapardık. Şimdi 2 ay yapıyoruz ve milyarlarca lira gidiyor. Çünkü ahçılar ikişer ikişer, monitörler öyle, hepsi paralı. Halbuki bizim zamanımızda herkes benevol (gönüllü) yapardı, yani para almazlardı. Ancak ahçı paralıydı, müdire para almazdı. Daha doğrusu, müdire maaşlıydı. Çünkü, kışında Orphelinat'nında müdürüydü. Ada'daki gençler monitörlük yaparlardı. Böylece muazzam bir para tasarrufu yapardık. Şimdi artık bol geliyor, bol gidiyor. Tabii ki çocukların bakımı daha iyi oluyor. Eskiden de futbol oynatırdık, o zaman bilgisayar yoktu, şimdi bilgisayar da var, ama eğlenceler, dersler, sinema vardı. Haftada 1 veya 10 günde bir kaset getirirdik ve çocuklara gösterirdik. Şimdi hem sinema, hem dersler, hem basketbol, hem hem....var herşey var

- FKD'de neler yaptınız?

- Lokal komisyonu başkanıyım. Bazı vazifeler yaptım tabii. Baloların organizasyonunu biz yapardık. Rahmetli Lazarro Franko vardı, onunla beraberdik. Lokal komisyonu bununla meşgul olurdu.

- Bu balolar nerede yapılırdı?

- Bizim binamızda. Bazen de dışarıda bir yer kiralardık. Hilton'da bir, iki defa yapmıştık ve muazzam balolar olmuştu.

- Purimlerde birşeyler yapar mıydınız?

- Purimler daima lokalde yapılırdı. Halen de lokalde yapılır. Bu balolar dışarda yapıldığı vakit, yemeklerin koşer olmasıyla ilgilenirdik vs...yani orda da bir vazife gördük.

- Cumartesilerinizi ve tatillerinizi nasıl değerlendirirdiniz? Ailenizle mi? Başkalarıyla mı?

- Ailemiz ve arkadaşlarımızla pikniklere giderdik, 1945'ten beri Burgaz'a geliyorduk, artık başka yerlere gitmeye gerek yoktu. Ada malum denizide pırıl pırıl, Klubümüz var, herşeyimiz var. Tabii şirkette çalıştığımda arabamızda olmuştu, 2,3 defa Avrupa'ya gitmiştik. Bir iki defada uçakla gitmiştik. Yunanistan'a gitmiştik uçakla, İsrail'e de aynı seyahatte uçakla gitmiştik. Bütün Avrupa'yı bir çift arkadaşla gezdik. Çok eğlenmiştik, arkadaşlarımızda çok

neşeliydi Leon, Suzan Alatonla gezmiştik. Maalesf Leon rahmetli oldu. İsviçre, Fransa, İngiltere, bütün bu yerleri dolaştık. Arabayla ayrıca dolaşmıştık. Ben Liseyi bitirince büyük oğlum Selim’ide almıştım. Başka zaman komşularla Eliya, Rejin Behar’larla gitmiştik. Rejin’in kardeşi İsak Menşe, İsviçre’de yaşıyordu. Bizi davet etmişti ve ben arabayla onları da alıp gittik. Bizi de orada misafir ettiler, gezdirdiler ve bir kuruş para harcatmadılar bize. Amcak bir otel parası vermiştik. Biz Otelde kaldık, Beharlar ise kardeşlerinde kaldılar tabii. Ordan ayrıldıktan sonra, tekrar arabayla İngiltere’ye gittik. Bütün Avrupa’yı yaptık. Ben döndüğümde, bizim şirketten davetiye geldi. Bizim çalıştığımız Fabrika İngiltere’deydi “Pinkington Brothers”dı. Bu İngiltere’nin en meşhur Cam Fabrikasıydı. 40.000 işçisi vardı ve herşey bilgisayarlıydı. Fabrikaya gittim ve cam hakkında birçok şey öğrendik. O zaman şirkette ben Cam Şubesi Müdürüydüm. Bizi gezdirdiler, bizi İskandinav memleketlerine götürdüler. Overcraftla bizi İsveç’e götürdüler, onların rehberleriyle beraber gezdik ve orada bizi karşılayan rehberin bir Hay kolyesi vardı ve ben ona İbranice sormuştum “At medaberet İvrit?” “Sen İbranice konuşuyor musun?” ”Tabii”dedi. “Betah, betah. Ani İvrit, ani yehudi” “Ben Yahudiyim” dedi. Ne kadar sevinmişim. Bizi gezdiren İsveçli bir Yahudiydi. Ondan sonra Norveç’e gittik. Danimarka’ya gittik. Bu seyahatimiz hep “Pinkington Brothers”ın parasıylaydı, bizi onlar ağırladı. Tabii sonra İstanbul’a döndük. Bu arada Avusturya’yada gitmiştik, bu ayrı bir seyahattti. Bizim İzocam denen bir cam pamuğu vardı. Ben orayı gezdim, bize sordular “Siz Koç Müessesesi olarak senede 5000 Dolar bu malı ithal ediyorsunuz, sizin gibi bir firma Türkiye’nin birinci firmalarından, niye bir fabrika kurmuyor sunuz?” Ben de “Bir fizibilite raporu yapın, biz bugün günde 1 ton harcıyoruz” dedim “Nasıl olur 1 ton” dediler. Biz o zaman 25 milyonduk Türkiye’de. “Biz dedi 7 milyon kişiyiz ve günde 17 milyon harcıyoruz” Ben hayret ettim. “Bu nasıl olur?” dedim “Reklamla olur” dediler “Biz gelelim size hem fizibilite raporu yapalım, hem de etraflıca görüşelim” Buraya geldikten sonra bana geldiler ve dediler “17 ton günde üretim yapıyoruz, ve bunları harcıyoruz. Siz nasıl olur sadece 1 ton yapıyorsunuz. Nasıl bu kadar az olabiliğr? Reklam yapmalısınız. Biz fabrika kuralım.” Koç Holding’e sorduk. Onlara fizibilite raporunu verdik. “Kuralım” dediler ve 4 Milyon lirayla bir fabrika kurduk, ben de oraya hissedar oldum. Fabrikayı kurduk günde 4 ton yapıyoruz, günde 1 ton harcadığına göre, muazzam stoklar olmaya başladı ve yer tutan bir malzemedir.”Endişe etmeyin, reklamdandan sonra, 6 ay sonra göreceksiniz” dediler. Hakikatten 6 ay sonra mal bulunamıyordu, günde yaptığımız 4 ton mal bitiyordu. Mal istiyorlar, yok satmaya başladık. Fabrikayı büyüttük, yani diyebilirim ki bu “Isıcam”ın kurucusu benim. Fabrikanın kapasitesini 11 tona çıkardık. 11 tonda zaman içinde yetmedi, fabrikayı takviye ettik, makinalar getirttik, günde 30 tona çıkardık. Bugün halen 30 ton harcıyoruz.

- Bu izolasyon işi miydi?

- Evet. Soğuğa, sıcağa ve gürültüye karşıdır. Fakat nereye konulacağını bilmek lazım, böyle gelişi güzel konursa istifade edilmez. Bu hususta mühendislerimiz var. Onlar yapılacak işlemleri biliyorlar, çok kullanılıyor ve hakikaten faydası büyük. Sıcağı, soğuğu engeller, gürültüyü keser, mahlukatta yani kömür vedoğalgazın ekonomisini %30,40 nispetinde azaltır. Bu maddeden çok büyük istifadeler var. Kurucusuda bendim, tabii onun hisse senedlerini aldım, ve halen yararlanırım.

Aygazı keza, Aygaz’ın kurulmasına biz önyak olduk. Ben İsrail’e gitmişim, baktım ki bizim burada optimiz lambaları vardı(pompalı lamba)sık sık yangında olurdu..

- Bu lambaları nerede kullanıyordunuz?

- Aygaz henüz yoktu. Adada onun üstünde pişirirdik. Bu lambalar gazlıydı. Ben İsrail’e gittiğimde, baktım ki, bu aygaz tüpleri küçük. Buraya geldim teklif ettim. Koç Holding’e sundum. “Bakalım, etüd yapalım” dediler. Derken bir İtalyan Musevi geldi ki, Mısır’dan gitme. Bu İtalya’da fabrika kurmuş ve bize teklif ediyor. Aldım onu ve Koç Holding’e götürdüm, izah etti. Böyle yaparız, şöyle yaparız ve kuruldu. 4Milyon lirayla kurulan bu

fabrika 1950’de, bugün 4 katrilyon sermayesi var. Gemiler var, citerneler (sarnıçlar) var. Araziler var, muazzam zengin bir şirket. Koç Holding’in en zengin şirketidir. Bu da aşağı yukarı bizim sayemizde açıldı denebilir.

- O zamana kadar tüpgaz yok muydu?

- Yoktu. Bunun rakipleride çok çıktı ama Aygaz ilk çıkandır.

- Seyahatleriniz içinde sizin en sevdiğiniz hangisiydi?

- İsrail oldu. Akrabalarım da orada olduğu için, benim kunyaloslar (kayınbirader) orada, onlar bizim kardeşimiz gibi, kayınbirader gibi değildir. Nitekim daha iki ay evvel bizdeydiler.

Haftada bir gün muhakkak araştırız, konuşuruz. En sevdiğim seyahatlar onlardı. Karım da bu seyahatları çok severdi, çünkü kardeşleri oradaydı. Fakat bu demek değil ki, diğer yerleri sevmedik. Fransa’ya, İngiltere’ye gittik, bir gitmediğimiz yer maalesef Japonya ve Rusya. Şimdi artık çok geç. Ben artık 91 yaşına geldim, artık böyle seyahatlere cesaret edemem. Ancak ailemle beraber gidebilirim, ama yalnız başıma kolay kolay evden ayrılamam.

- İlk arabaya bindiğin gün nasıl bir duyguydu veya trene?

- Halada kullanıyorum. Çok sevindim.

- Küçükken ilk arabaya bindiğinde nasıl bir heyecan yaşamıştın?

- Küçükken merakım çoktu. Ben çok motosiklet kullandım. Motorcu arkamızda otururdu, ben önde. Bir kış günü..

- Kiralar mıydın?

- Kiralardım. Bir kış günü Kilyos’a kadar gittim, motorcu arkamda

- Şişhane’den mi?

- Taksim’de Talimhane vardı orda. Dönerken o kadar soğuktu ki, garaja gelir gelmez kendimi kaybettim. Bir, iki dakika kendimi kaybettim. Fakat muazzam zevk alırdım. Talimhane’de, Taksim’de şimdiki apartmanların yerinde muazzam boş bir arazi vardı. Orda arabalar, motosikletler kirayla verilir. Talimhanenin bir turu 10 kuruştu arabayla. Ben motosikletten başka 10 kuruş otomobil için. Babamdan 1 lira haftalık alırdım, kazandığım parayı ona verirdim, babam da bana 1 lira verirdi.

- O zaman nerede çalışıyordun?

-İsahak Niyego’da. İki tur yapacam, 20 kuruş vereceğim, hadi bir tur daha, bir tur daha derken lira biterdi. Bütün hafta ne yapacağım? Sinemaya gideceğim babamdan 3 para alırdım sinemaya gitmek için. Yani o kadar meraklıydım arabaya ve motosiklete. 1951’de araba aldım

- İlk araban ne markaydı?

- Woksol İngiliz arabası, 6 silindir bir araba. Vitesler karıştırdı, arabadan inerdik, şey ederdik. Araba yüksek, tekerlekleri yüksek. 70 Km.gittiğin zaman, sanki uçuyorsun.

- Çok patırdı yapar mıydı?

- Yok, patırtısı yoktu. Çok yüksek olduğu için sanki uçuyordun. Ondan sora bunu sattık. Bir tane Opel aldık. 25 bin liraya aldım. Onu 40 bin liraya sattım, bir tane daha büyük Opel aldım. Opel Kaptan, bir Emniyet Müdüründen bir araba 6000 kilometredeydi, Alomanya’dan yeni gelmişti. 57.000 liraya almıştım. 5,6 sene kullandım 90 bin liraya sattım

- Sen arabalardan hep kâr ettin.

- Evet. 90bin liraya sattım, Koç’ta yaptığımız arabalardan Doğan aldım.

- Opel’den sonra kötü gelmiştir.

- Yok, fena değildi. Güzel arabaydı, yeni. Aldıktan sonra Opel otomatikti debriyaj yoktu, otomatikken bir gün ambale oldu, tamirciye gittim, orada bir vida birşeyi kaçırdı, daha burada otomatik araba tamiri yapabilen yoktu. O vidayı kaçırdı, bulunamadı. İki tane ambale oluyordu. O arabayı sattım, Tofaş’tan Doğan aldım. O Doğan’ı 4,5 sene kullandım bir Ford aldım. Ford otomatik değildi, direksiyon çok ağırdı, kollarım ölüyor, yapamıyorum. Ford’un müdürüne gittim, benim arkadaşım. “Sen bana ne araba verdin? Bu direksiyon yolda güzel ama park etmek için sanki acemiyim. Aşağı yukarı 25,30 sene araba kullanıyorum. Bu arabayı park edemiyorum.” “Sana bir araba vereceğim”dedi. Yine bir Ford verdi 2000 motor,

direksiyon otomatik, şahane bir araba, ama benzin fazla yakıyor. Onu 5,6 milyon fark verip aldım. Sonunda çocuklar 80 yaşına geldiğimde “Baba artık araba kullanma” dediler. Sattım. Yapamadım, arabasız olmuyor. 45,48 sene kullandıktan sonra, bir gün arkadaşlara gidiyordum, eve dönerken işkence çekiyordum. Yağmur yağıyordu, taksi bulamadım. En nihayet bir otobüs geldi, hıncahınç dolu. Kapıdan girerken, kapılar sırtıma dayandı. Otobüste bana yer verirdiler, ama yürüyebilecek yer yoktu. Sardalye gibiydi. Bu çekilmez dedim. Bir araba ve bir şoför aldım. Bir Toyota aldım. Şoför 1,5 sene vardı, sonradan zam istedi, arabayı zaten 2 gün kullanıyordum, hafta sonu zaten izin veriyordum. Yazın Adadayken haftada veya 15 günde bir iniyorum, veriyorum zaten 300 milyon. 350 milyon isteyince yok dedim ve bıraktım. Arada sırada yakın yerlere ben gidiyorum arabayla, kullanıyorum. Çocuklar biraz dırıldır ediyor ama, ben yine kullanıyorum. Arabanın içinde ben kendimi daha iyi hissediyorum, çünkü 50,55 sene kullandım. Ehliyetim 1953 tarihli. Tam 51 sene oluyor araba kullanalı.

- İlk trene bindiğin günü hatırlıyor musun?

- Bir, iki defa Florya’ya gittim. 17,18 yaşlarındayken deniz banyosu almak için arkadaşlarla giderdik.

- Kadınların plajı erkeklerin plajından ayrı mıydı?

- Yok, karışıktı. Hep beraber yüzerdik. Moda’ya, Kalamış’a, Caddebostan’a, Sürreya Plajına giderdim, Adalar’a bilmem nedense gelmezdik.

- Hiç gençlik kamplarına gittin mi? Betar kamplarına, eğitimlerine katıldın mı?

- Yok, yok. 1942 senesinden beri Burgaz’a geliyoruz. 42’de yukarı taraflarda kiraya otururduk. 1953 senesinde 6,7 Eylül olaylarından bir gün evvel arsayı aldık, ertesi gün olaylar oldu. Bir sene sonra inşaaata başladık. Ben Koç Şirketinde olduğum için, inşaat malzemesi vardı. Daha ucuza alıyordum, 6 daire mobilyaları ve arsası dahil 300 bin liraya mal olmuştu.

- Sen küçükken ailenle restoranda yemek yer miydiniz?

- Birkaç defa olmuştu. Bursa Kebapçısı vardı. O zaman 30 lira 4 kişi yemek yerdik.

- Bursa Kebapçısı olduğuna göre sen ve senin ailen, ben sen ve senin annen ve babanla gider miydinzi merak ediyorum?

- Yok, yok.

- Bursa Kebapçısı neredeydi?

- Harbiye’deydi. Annem, hanım, bir çocuk ve ben kebab yerdik 30 lira verirdik. Büyük paraydı.

- Başka nerede yerdiniz? Boğaz’da o zaman lokantalat var mıydı?

- Giderdik işte. 15,20 günde bir giderdik. Maddi durumum iyiydi, giderdik. Kilyos’a giderdik. Seyfi doğunca tabii onu da alırdık. Rahmetli hanımım onlara göz bebekleri gibi bakardı. “Seyhata gidelim, annem çocuklara bakar” derdim. Bırakmazdı. Ancak büyüdükleri zaman liseyi bitirince Selim’i de aldık. Seyfi’yi anneme ve bir başka teyzesi vardı, onlara bırakmıştık.

- Siz küçükken mi, yoksa büyüdüğünüzde mi daha sık giderdiniz?

- Küçükken daha çok giderdim. Dualar İbranicem hep okulda öğrenmişim.

- Her hafta mı giderdiniz?

- Her hafta değil, her gün giderdim. Tefila, Arvit, Milha giderdim.

- Babanız da Şabat günü dua eder miydi?

- Bazen benimle gelirdi.

- Siz kendi evinizde Selim’e, Seyfi’ye Şabt Kiduş duası yaptınız mı?

- Yok. Fakat Pesah, Hanuka hep yaptık.

- Evinizde Tora okur muydunuz?

- Sabah ve akşam Şema’yı okurum. Bu adetim kaldı.

- Bar Mitzva yaptınız mı?

- Evet, yaptım.
- **En sevdiğiniz bayram hangisiydi?**
- Küçüklüğümüzde bütün bayramları severdik. Çünkü dört gözle yeni giysilerimizi beklerdik.
- **Oyuncak alınmaz mıydı?**
- Oyuncak pek yoktu bizde. Bizim oyuncağımız futbol topuydu.
- **Evde leğende yıkanırđık dedin. O döktüğünüz sular ne olurdu?**
- Çok büyük bir leğendi, suyu üstümüze dökerdik, dikkatle yıkanırđık.
- **Yerler ıslanmaz mıydı?**
- Islanmazdı, leğeni ya mutfağa, ya bir odamıza koyardık.
- **Yerler tahta mı, taş mıydı?**
- Tahtaydı, üzerinde halı vardı. Halıyı çıkarırđık.
- **Genellikle banyoyu Cumaları olurduuz?**
- Cuma, Salı yapardık. Haftada iki kere yapardık. Bazen kirlenince 3 defada olurdu. Annem çamaşırı elden yıkarđı, makine yoktu. Buzdolabı bir tel dolaptı, pencerenin dışında dururdu. Yiyecekler orada saklanırdı. Güneşli olmayan yerimiz orasıydı.
- **Yakınıuzda kuyu var mıydı? Suyu kuyudan çeker miydiniz?**
- Azapkapı'da oturduğumuz zaman kuyu vardı. Bazen şişeyle su koyardık iple bağlar içine atardık, soğuk suyumuz olurdu.
- **Babanın uzikosunu oraya koyar mıydınız?**
- Koyardık. Buzlu olsun diye meyveleri bir kap içinde koyardık ve soğurdu. İnsanın aklına buzdolabı olacağı gelmezdi. Şimdi bir evde buzdolabı yoksa ölümdür.
- **Evinizde hamam olayı var mıydı? Her hafta hamama gidilir miydi?**
- Ben giderdim. Çünkü çalıştığım yerin tam karşısında bir hamam vardı 10,15 günde bir giderdim.
- **Bayram öncesi annen gider miydi?**
- Kadın hamamları vardı, giderdi. Babam gitmezdi
- **Küçükken seni götürür müydü?**
- Küçükken giderdim.
- **Çocuklarınızın düğünlerini nerede yaptınız?**
- Neve Şalom'da. Sonra Fkd'nin salonunda davet verdik, yemek yedik.
- **O zaman Fkd'ye herkes gelebiliyor muydu?**
- Fkd'li olmak şartıyla isteyen gelebilirdi. Bizde o salonu kiraladık ve dışarda harcayacağımıza orada yapalım dedik.
- **Sünnetlerini nasıl, nerede yaptınız?**
- Hastanede yaptırđık. Hahambaşı da gelmişti, çünkü ben o zaman Bene Berit'in başkanıyım. Aynı zamanda düğünlerine de gelmişti.
- **Çocuklar Sinagog'a giderler mi? Ne sıklıkta giderler?**
- Ancak Kipur gününde gelirler. O da gelirlirse.
- **Barmitzva oldular tabii. Nasıl kutlamıştınız?**
- Fakirleri Koruma Derneği salonunda kutladık. İkisine de öyle yaptık.
- **O zaman Hahambaşımız Asseo'muydu.**
- Evet. "Düğünümüz saat 16.00'dadır, siz 15.55'de orada olacaksınız, misafirleri bekletmemeliyiz"dedim. Cidden biz tam dörtte oradaydık, peşimizdende kendileri gelmişti.
- **Seder geceleri veya ailenizi kurarken evinizde kutlanan özel günler var mıydı?**
- Ne gibi?
- **Seder akşamları tüm aile toplanır mıydınız?**

- Aile toplantısı yapardık. 50. Evlilik günümüzü kutlamak için bütün ailemizi topladık. Bizim Tepe'de 50,60 kişiyi, ailemizi, samimi arkadaşlarımızı topladık. İsrail'den akrabalarımız geldi.

- En çok sevdiğin sefarad yemeği hangisidir?

- Rulikos de Berancena (Patlıcan sarma). Borekitas

- Eğer çocuklarınız büyüttüğünüz dönemde, annen baban sizden daha dindar olsaydı, çocuklarınıza bu yansır mıydı? Nasıl bir dini eğitim verirdiniz?

- Annem, babam da zaten dindar değildi. Ben isterdimki biraz dindar olsunlar ama yok, ben az çok okumayı bilirim, Torayı bilirim. Ben isterdim bari benim kadar olsunlar ama maalesef yok. Seyfi İsrail'de bulunduğu için İbranice biraz okur yazar. Selim'in hiç yok. Ama onun da bir sebebi var. Bizim bir meşhur Nisim Bahar vardı, Allah rahmet eylesin öldü. Ben Selim'i Mahasike Tora'ya yollamıştım. O,o zaman Saint Michel'e gidiyordu. Cumartesi günleri okul açıktı."Vay! Sen Cumartesi günü Shabbat günü nasıl okula gidersin!" diye oğlana konuşunca; Selim eve geldiğinde "Baba, ben bir daha oraya gitmem"dedi. Velhasıl O Haham denilen kişi sebep oldu ki 3,5 şey öğrenemedi, yoksa o öğrenecekti.

- Anneniz, babanız ve eşiniz nerede gömülü?

- İstanbul'da. Annem babam Hasköy'de, hanımım Arnavutköy'de.

- Kurduğun arkadaşlık, dostluklarda genellikle hangi çevreden di?

- Genellikle Yahudi çevremiz vardı

- Masonlukla ilgin oldu mu?

- Hayır, yok.

- Arkadaş seçiminde Yahudi olmaları önemli miydi?

- Tesadüf eder Türk olursa, onunla da yaparız. Çünkü çalıştığım şirkette Türkler olduğu için, zaman onlarla çok ahpaplığımız vardı. Birbirimize gider gelirdik. Sonradan tabii ayrıldık.

- Yahudilik yahut İsrail konusu geniş toplundaki arkadaşlarımızla konuşulur muydu?

- Onlarla konuşmazdık.

- Siyonist bir görüşün var mıydı?

- Benim tabii var. İsterim ki İsrail politikası, Şaron'un politikasını beğenirim. Çünkü, bunlara bir kuvvet ister. Likud Partisi, ben orda olsam Likudçu olurum.

- İsrail Devleti kurulduğunda sizde nasıl bir duygu uyandı?

- Çok büyük bir heyecan duydum. Hala da bu olan vakaları çok çok yakondan takip ederim.

- Aliya yapmayı düşündün mü?

- Aliya, maalesef yok, çünkü çocuklarım burada. Nasıl giderim?

- Bir ara bir furya vardı, gençler gidiyordu, sen gitmek istemedin mi?

- Yok. Çocuklar gitseydi, biz de giderdik. Gençliğimde ise vizem, almış olmama rağmen, annemin yüzünden gidemedim.

- Çok tanıdığın İsrail'e gitti mi?

- Çok, halen haberleşiriz.

- 1955 ve 64 yıllarında Rum aleyhtarları ayaklanmalar yapıldı, bazı Yahudilerde problemlerle karşılaştı, sizde bunlardan biri miydiniz?

- Tanıdığım birkaç kişi var. Ben etkilenmedim. Birkaç Yunanlı arkadaşımız etkilenip, gitmişti. Ama bize birşey yoktu. Yahudiler çünkü Yunanlı olsa, Yunan tabiyetli olanlar problemle karşılaştılar, buradan sürgün edildiler. Burada Azuz ailesi vardı kulüpte, Nahmiyas ailesi vardı. Bunlar Yunan tabiyetindediler, bunlar gittiler.

- Neden birdenbire bunlara karşı ayaklandılar?

- Çünkü, Kıbrıs meselesi çıktı. Oradan da Rumlar başladılar, Türkler onlara karşılık, yani onlara intikam olsun diye Rumları buradan gönderdiler, ama şimdi başka dost oluuyorlar.

- İsrail'in 1967 savaşı sonrası problemlerle karşılaştınız mı?

- Yok.

- Hangi sıklıkta, nerede Sinagog'a gidersiniz?

- Ada'da Sinagog'a giderim.

- Kışın gider misin?

- Şişli Sinagog'una giderim.

- Ailenizle haberleşmek için e-mail yada internet kullanır mısınız?

- Yok. Ben de bilgisayar yok. Ailem komşumdur, aynı apartmandayız. Selim'le de telefonlaşırız.

- Çocuklarınızla aranızda torunlarınızın Yahudilik geleneklerine göre yetiştirilmeleri konusunda bize anlatmak istediğiniz herhangi bir sürtüşmeniz oldu mu?

- Söylüyoruz, biraz öğretsinler ama bilmem? Faydalı oluyor mu? Herhalde olmuyor, çünkü, ehemmiyet vermiyorlar.

- Torunlarınız Yahudi okuluna gidiyor mu?

- Küçük torunum gidiyor.

- Ne tür cemaat faaliyetlerine katılıyor?

- İki oğlumda Fakirleri Koruma Derneğinde. Kız torunum da orada faaldir. Eytan İzmir'de ancak işle uğraşıyor.

- Arkadaşlarıyla ne sıklıkta görüşüyorsunuz?

- Yazın her gün görüşürüz. Kışın haftada bir veya iki toplanırız. Biraz oyun oynarız, biraz konuşuruz, biraz politikadan konuşuruz.

- Politik görüşleriniz var mı? AKP'yi sever misin?

- İster istemez onu severim. Bize karşı kötü birşey şimdilik görmedik. Aksine 15 Kasım bombardımanında sayın Başbakan bize çok iyi davrandı, ziyaretlerde bulundu. İnşallah böyle devam eder.

- 1986 Neve Şalom katliamında neredeydin? Bunu nasıl duydun?

- Burgaz'daydık ve duyduk. Hemen indik bakmaya ve karşılaştığımız manzara maalesef, yüreğimiz sızladı.

- Kasımdaki bombalama olaylarında Kalda değildiniz değil mi?

- Bir turistik gezideydik. Bene Berit'in tertiplelediği turdaydık. Abantayadık, hepimiz pür telaş döndük.

- Evde rahmetli eşinizle ne lisan konuşurdunuz?

- Fransızca ve İspanyolca, Türkçede konuşurduk. Bunlar konuşulan lisanlarımızdı.

- Çocuklarla nece konuşurdunuz?

- Onlarla Türkçe konuşurduk.

- Artık 91 yaşındayım ve tabii ki birtakım hastalıklarım oldu. İlk önce burnumda polipler oldu nefes alamıyordum, onları kestiler. İkinci defa polipler yine büyüdü yine kestiler. Ondan sonra bir kalp sıkıntısı geçirdim by pass olmadım, ilaçlarla atlattım. Sonra safra kesesi ameliyatı oldum. Öyle ki hastaneye yattım, benden sonra safra kesesi ameliyatı için gelen birçok hasta geldi gitti ben hala ordaydım. 1 ay sürdü, neredyse gidiyordum. Hep bir hafta sonra taburcu olursunuz diyorlardı, hakikaten görüyorduk, gelen gidiyordu. Ben çok ızdırap çektim. Prof. Tarık Minkari vardı, ne yaptıysa, çünkü içerdi, muazzam bir operatördü. Beni ameliyat ederken sarhoş muydu? Neydi? 1 ay hastanede kaldım. Onu da atlattım Prostat ameliyatı oldum. Ondan sonra fitik geldi ve halen fitik var. Kemerim var, ameliyata gerek yok dediler. Kemerler idare ediyorum. Velhasıl eğlenecekler çok oldu. Diyabetim var. Bir seyahatimizde gemiyle çıkmıştık. Viyana'dayken pasta yedik, her sabah reçel yiyorduk. Bir gün arkadaşlarla pastaheneye girdik 5,6 bardak su içtim. Boyuna su istiyorum. Yanımda İzak Eskenazi vardı rahmetli, karısının da çok yüksek şekeri vardı. Yanında aleti vardı, ölçtü 180

çıktı. Ben şekerin ne olduğunu bilmiyorum. Böyle olunca sabah yediğim reçeli vs.i kestim. 3 gün sonra ölçtük 150ye düştü. İstanbul'a gelir gelmez doktora gittim, bir rejim verdi. 95e indi, akabinde yüklemeye yaptık 105 çıktı. Belli bir ilaç verdi. Her gün içerim, tatlı yemem. 140- 110 arası değişir. Dikkat ediyorum. Bazen canım çok çekince bir tatlı yerim, kontrolde 110 çıkar. Bazen hiç yemediğim halde 140, 150 çıkıyor. Tuhaf birşey.

- **Araya başka şeyler girid, hamamdan bahsediyorduk, hamamın adı neydi? Neredeydi?**
- Abbas Efendi'ydi galiba, öyle birşey hatırlıyorum. Karaköydeydi. Keresteciler Fabrikasının karşısındaydı. Keresteciler sokağındaydı.

- **Sizin ilk çalıştığınız yerde diğer çalışanlar ahyudi miydi? Müslüman var mıydı?**
- Hep Yahudiydi. Benim fabrika dediğim depoydu, fakat bizim Tünelin yanında Karaköyde dükkanımız vardı. Orada alınan siparişler fişe yazılırdı ve bize gelirdi. Bizde müşterinin istediğini hazırlardık, bende onları organize edrdeim. Yukarıda fabrikamız vardı, camların kenarları bizotaj, rodaj olurdu, ayna olurdu. Bunları ben yaptırıyordum. Daha evvel hangisi yapılacak, daha sonra hangisi yapılacak, ona göre talimat verirdim. Fabrikada 15,20 kişi çalışırdı. Bunları plase ederdim, müşteri gelince mağazaya yollardım ve müşteriye teslim ederlerdi. Böyle 10, 12 sene çalıştım taki o Varlık Vergisi geldi. Ondan sonra Koç'a gittik.

- **Dostlarının arasında Selanikli dönme var mı?**

- Hayır

- **Hiç olmadı mı?**

- Hayır olmadı

- **Tanıdığın Karay var mı?**

- Tanıdığımız var.

- **Sohbetiniz var mı?**

- Var.

- **Onların bizden farklı nedir?**

- Hiçbir şeyleri farklı değil. Erol Çoşkun, kardeşi Leon soyadları Levidir zaten karaydırlar.

- **Onlar hakkında farklı birşey anlarabilir misiniz?**

- Yok. Bir defa bunların babası öldüğü zaman onların Sinagoguna gittim.

- **Sinagogları nerede?**

- Hasköyde. Bizim Kıporda söylediğimiz okuduğumuz duaların şarkılarını, aynı makamda okuyorlar ölüm dualarını. Şarkı usulu bizim Kıpurdaki makamımız gibi. Bizim gibi okuyorlar, kiriya yapıyorlar, 7 gün oturuyorlar. Yani hiçbir farkları yok. Bizim Beneberit locamızda daha birkaç karay arkadaşımız var. Erol cemaatte faaldir, çok çalışır.

- **Avrupa'da soykırım olduğu zamanlar Türkiye'de antisemitizm çoğaldı mı? Siz hissettiniz mi?**

- Çoğalmıştı. Bizim akıbetimiz onlar gibi olacaktı. Bizi de topladılar Orta Anadolu'ya Yozgat'a gönderdiler. Niyeti bozuktu, Almanlar buraya girseydi...ve hatta rivayetler vardı ki Kasımpaşa'da bu fırınlar olmuştu. Bizi

- **Bu doğru muydu?**

- Artık bilemiyoruz ne kadar doğru. Ancak bizi sebepsiz yere oraya götürdükleri için, asker diye aldılar. Zaten askerlik değildi, sivil olarak bizi götürdüler oraya. Göz kapamaca olarak elbise verdiler, ne silah ne birşey vermişlerdi.

- **Gidenlerin hepsi Yahudi miydi?**

- Yok Ermeni ve Rumda vardı. Gayrimüslimleri topladılar.

- **Savaş hakkında genel olarak neler duyduğunu hatırlıyor musun?**

- Duyduğumuz, burada korku içindeydik. Almanlar buraya gelse mahvolduk diye korkuyorduk. 1941'de ikinci defa askerlik yaptırılan bunun içindi, nihayet 42'de terhis olduk,

çünkü Almanlar artık gerilemeye başlamıştı ve bizim İsmet Paşa'nın politikasıyla, onun sayesinde harbe girmedik. Girseydik Almanlarla müteffik olacaktık, bizimkilerde Türklerde Almanlarla müteffik olmak istemediler, çünkü gördülerki..

- **Siz bu çalışma kamplarını biliyor muydunuz? Auschwitz, Dauchau, Terezini biliyor muydunuz?**

- Kitaplar, gazeteler, radyo vardı. Hergün bir kitap okurdum.

- **Savaş sırasında buraya kitap mı gelirdi?**

- Tabii geliyordu.

- **Yani oralarda olanların farkındaydınız. Öyle mi?**

- Evet, tabii bunları biliyorduk. Akıbetimiz bu olacak diye düşünüyorduk. Allah bir mucize yarattı.

- **Yahudilere yapılanları ilk duyduğunuz zamanı hatırlıyor musunuz? Nasıl duydunuz?**

- 1933'de başladı ve gazetelerde okuyorduk. Almanların yaptığı Kristal geceyi gazetelerde okuduk. Öğrendik Almanlar maalesef Yahudilerin hepsini öldürmek niyetindeler.

- **Avrupadan kaçabilen muhacirler oluyordu, buradan da geçenler oldu mu?**

- Buraya geldiler. Biz cemaat olarak *Struma gemisinden* kurtulan iki, üç kişiyi, ben o zaman Koç'taydım. Koç onu buraya aldırды, biz onları besledik, yatırdık Yetimleri Koruma Derneğinde birkaç gün barındırdık

- **Bunlar nereliydi?**

- Romanyalıydılar. Romanyadan kaçmışlardı

- **Sonra nereye gittiler?**

- İsrail'e gittiler.

- **Pasaportlarını sizler mi verdiniz?**

- O zaman İsrail Konsolosluğu vardı burda. Bu işlerle ilgilenen bir grup, bir örgüt vardı. Onları gönderdiler.

- **O grupta kimler vardı?**

- Rahmetli Nisim Palti, meşhur Brot vardı. İsraille gitmek isteyen Yahudiler için vize verirlerdi.

- **Bu Brot İsrail Konsolosluğunda mıydı?**

- Yok. Mayer mağazasında yukarıda. Mayer ve Brot meşhur. Köşebaşında Lion'un karşısındaydı. O, siyonistti. O vizeleri hazırlıyordu. Hatta ben bir ara İzak Niyego'da çalışırken, bizim patron İsrail'de bir şube açmayı düşündü ve kimi yollayacak? Beni yollayacak, organizasyonun şefiydim, İbranice biliyordum, zannatı biliyordum. Vizaya müracaat ettim ve 24 saatte vizayı aldım. Karı koca gidecektik, annem vardı ağladı "Siz gidince beni kime bırakacaksınız? Ben ne yaparım? Ağladı, sızladı. Kızkardeşi vardı ona bırakacaktık. O da kabul etti, ama annemi ikna edemedik. Onun yüzünden vazgeçtik, yoksa ben oraya gidecektim, şimdi kimbilir ne olacaktım?

- **Strumayı ilk duyduğunuzda gittiniz, gördünüz mü?**

- Kurtulanı gördük, bize herşeyi anlattı.

- **Ne anlatmıştı?**

- Geminin nasıl bombalandığını. 4,5 gün denizde açıkta kalmışlardı. 2,3 kişi kurtulmuştu. Gemide 700, 800 kişi vardı. Hepsi boğuldu zavallılar.

- **Gemiye yiyecek içecek yardımı yapılmıştı?**

- Onları yaptık tabii. Kaç kişiye yaptık. Başka gemiden 20, 25 kişi vardı. Onlara yardım ettik. Bu 3 kişide Vehbi Koç çıkarmıştı. Çünkü içeri sokmuyorlardı. Alatabef vardı, Koç'a rica etmişti, onları kurtardık. Bunları derneğimizde koruduk.

- **Alatabef o zaman milletvekili miydi?**

- Yok daha değildi. Sonradan oldu. Bizden iki kişi milletvekili oldu. Bir o, bir de Dr. Abrevaya vardı. Bu Alatabef'te Yassıada'ya gitmişti. Menderes zamanında. O da gitti, fakat

kurtuldu. Oradayken hastalandı, sonra zaten kurtuldular. Buraya gelince, İsrail'den Beyin Doktoru geldi..

- Nesi vardı?

- Beyin kanaması geçirid. Fakat dayanamadı, 1 ay sonra vefat etti. Bizim Koç'un umum müdürüydü.

- Çocukları var mıydı?

- Bir ailesi vardı. Suadiye'de bir villası vardı. Fakat sonra ne oldu? Bilmiyorum.

- 1943 Baharı ve Yazında gayrimüslimlere yönelik birçok tutuklama ve yerinden etme olayları gerçekleşmiş

- İşte Varlık Vergisindeydi.

- Aileniz ne kadar vergi ödemek zorunda kaldı?

- Ben memur olarak 750 lira ödedim. Bizim için büyük paraydı. Benim maaşım 60 liraydı. O zaman primde alırdımç Bu parayı müdür olarak alırdım. 350bin lira müesseseye koydular. Şimdiki 3,5 trilyondur. Nitekim Türkiye'nin en büyük tüccarı olmasına rağmen ödeyemedi.

- Trakya olaylarını hatırlıyor musun?

- 1933'te olmuştu.

- Neler olmuştu?

- 100 paraya bir yatak odası satmışlardı orada. Eli Behar oradan kaçma.

- Bu olayı kimler neden yapmıştı?

- İsmet İnönü'nün bir antisemitik hareketiydi. Bir rivayet çıkmıştı ki Yahudiler düşmanla işbirliği yapıyorlar diye. Yahudilere bir posta koydular. Özellikle Edirne'de. Yahudilerde zavallı. Edirne Yahudi demokrasisinin merkeziydi. Onların hepsi kaçmaya başladı. Evleri olan, mobilyası olan, bir bina 1,5 liraya satıldı. Kaça kaç gittiler. Louise Bahar var ya, oradan kaçma. Almanya'dan, Fransa'dan kaçma, en sonda Edirne'den de kaçmak zorunda kaldı. İkinci darbe buraya gelince Kuzguncuk'a gelmişti, evlendi. Edirne'de lise, üniversite vardı. Eli Behar'da eğitimini orada yapmıştı. Oradan Avukat oldu. Fakat sonra kaçmak zorunda kaldı. Sonra İstanbul'a gelip, Niyego'da bizim avukatlığımızı yapmıştı.

- "Vatandaş Türkçe Konuş"tan başka birşeyler var mıydı?

- Yok. Ama alay ediyorlardı. Birisi İspanyolca veyahut Fransızca konuşurken duyunca "Vatandaş Türkçe Konuş"derdi. İnsan korkardı. O zaman Türkçemizde bozuktu. Şimdiki Türkçe gibi değildi. O zaman okulumuzda Türkçe tedrisat olmadı. Benim konuştuğum Türk müesseselerde çalışmam dolayı, biraz düzgündür. Yoksa benim yaşımda olanlar Türkçe bilmez bile.

- Eşiniz Suzan'la nerede nasıl tanıştınız?

- Çalıştığımız yerde Niyego'da. O katıpti, bende teknisyen olarak girdim. Ben ona rapor verirdim, öylece tanıştık. Birazda flört ettik. Nihayet nişanlandık. Annesi beni istemiordu, çünkü gelirim fazla yoktu. Memurdum, neyse Kuzguncuk'ta evlendik.

- Hangi Kaldı?

- İsmi bilmiyorum. Kuzguncuk'taki Sinagog'tu..... Onların durumu iyi değildi. Hep bana gelirlerdı, 3, 4 ay bende kalırlardı. Karı koca

- Düğününüzü nerde yaptınız?

- Yok, o zaman böyle şeyler yoktuç. Akşam üstü aile toplandık. Yemek yedik. Novotni Bahçesi vardı, Tepebaşında. Union Française'in karşısında. Ailece hep beraber yemek yedik.

- Bira bahçesi gibi bir yer miydi?

- Bir bahçeydi. Lokanta filan içinde vardı. Mayıs'ta evlenmiştik, yaz günü olduğu için hava güzeldi. Bahçede oturduk. Yemekten sonra herkes evine döndü.

- Balayı yaptınız mı?

- Evet, bizim evimizde. Ertesi gün işe gittik. O zaman bunlar yoktu.

- Eşiniz nerde doğdu?

- İstanbul'da

- Anadili neydi?

- İspanyolca, Fransızca. Onun İngilizcesi de kuvvetliydi, çünkü İngiliz Okulu mezunuydu. Fransızca, Rumca, Türkçe biliyordu.

- Annesi, babası hakkında bilgin var mı?

- Babası sakattı.

- Nasıl sakat?

- Bir hastalık geçirmişti, bir yemekteki sinekten mikrop kapmıştı. Konuşmasını kaybetti. Yavaş yavaş kendine geldi. Fakat gene de kekelerdi. Çok zeki bir adamdı. Briç oynardı, o zamanlarda şampiyonu. Gümrükçüydü, çok çalıştı, ama son zamanlarda çok düşküdü. Kuzguncuk'un üstünde bir gazinosu vardı, sineması vardı. Bir türlü çıkaramadı ve Suzan'ın aldığı maaşı beni evli olmasına rağmen babasına verirdi. Bize gelip 2,3 ay kalırlardı. Sonradan oğlu Moiz durumu düzelince "Artık anneme, babama ben bakacağım" dedi. Biz evliyken Suzan'ı 6 sene çalıştırmıştım, ondan sonra çocuğumuz olsun diye işten ayrıldı ve Selim geldi.

- Gümrük dediğin neydi? Hangi gümrükteydi?

- Dışardan gelen mallar gümrükte bakılıyor, deklare ediliyor. Malın cinsine göre vergi verilirdi.

- Demek bu tür görevlere Yahudileri ahyorlardı.

- O zaman vardı. Onlardan bilen çok azdı. Gümrükçüler hep bizimkilerdi. Rumlardan. Ben Koçtayken bile bir Rum vardı Zino Taner, fakat sonradan değişti. Bize bir hakim vardı, o geldi, o gümrükçü oldu. Zamanla onlarda öğrendi.

- Hiç babanın dükkanında çalıştın mı?

- Ben babamın dükkanına seyirci olarak giderdi. Piyano çalardım.

- Baban o işte yalnız mı çalışırdı?

- Bir ortağı vardı.

- Kardeşi var mıydı?

- Yoktu.

- Çocuklarınızı büyütürken apartmanda mı otururdunuz?

- Evet, çocuklar evlenip bizden ayrıncaya kadar hep Şişli'deki evimizde oturduk.

- Sinema, tiyatro, konser, sergilere gider miydiniz?

- Sinemaya her hafta giderdik. O zaman kombine bilet alınırdı. Konak sinemasına giderdik, hatta "Maçoro gelsinde bir arvit söylesin" derdik, o kadar çok Yahudi vardı. Sen hatırlarmısın?

- Biz Yeni Melek'e giderdik.

- Mevsimlik abonmanımız vardı. Her Cumartesi gecesi ordaydık.

- Tiyatroda böyle bir şey var mıydı?

- Yok, oraya gidince bilet alırdık. Maddi durumumuz iyiydi sosyal hayatımız vardı.

- Yazları tatil alınca çocuklara nerelere giderdiniz?

- Yalova'ya gittik. Selim'de biraz astım vardı, Uludağ'a gittik 1,2 kez. Ama yaramamıştı.

- Uludağ'a hangi mevsim gitmişiniz?

- Baharlarda gittik. Bir de boğmaca geçirmişti Yakacık'ta bir mevsim geçirdik.

- Sen işe oradan mı gider gelirdin?

- Evet. Otobüse binerdim, Haydarpaşa'ya varırdım. Oradan vapurla Eminönüne giderdim.

- O zamanki Adayla bugünkü Ada arasında neler farklı?

- Çok farklı. Ben Sinagog'un Gabayıydım ve herkesi tanırdım, ne vakit İsrail'e 1967 senesinde para göndermemiz gerekiyordu. Ben herkesi tanıdığım için, bana rahmetli Sadi Saban geldi. Cemmat Başkanıydı "İşman senherkesi tanıyorsun, sen para toplayacaksın"dedi. Herkesten durumlara göre 5, 10 milyon vs. topladımAşağı yukarı 150,200 bin para toğladım ve verdim. Şimdiki adalılardan sadece 10 kişi tanırız. Şimdi gelenler hep genç, artık eskilerden kimse kalmadı, hepsi de maalesef göç etti. Bizim tavla oynadığımız partenaireler (oyun arkadaşları)kimse kalmadı. Bambaşka bir klüp oldu. Kulübüzde ne şakalr, ne balolar olurdu. Şimdi herşey lezzetsiz, eski o zevk alınan hiçbir şey yok. Şimdi erkenden gidip masa tutman gerekiyor. O zaman azalar gelir, istediklere yere otururlardı. Varyete olurdu. Azalarda iştirak ederdi kimisi Napoleon olur, kimisi Dracula, kimisi vampir... olurdu. Hakikaeten çok eğlenir, çok gülerdik. Bu her mevsim 2,3 kere yapılırdı, yani 20 Ağustos'u beklemezdik. Ayda bir yapılırdı. "Akşama gelin şu var"diye anons ederlerdi. Klüp dolardı. Eskiden hepsi Juif Allemand'dı (Aşkenaz) Burla, Grünberg, Goldenberg.... çok aile vardı. Hakikaten aristokrat bir adaydı. Şimdi ise para yapan geliyor. Aferin onlara.

- Çocuklarınızdan herhangi biri Yahudi okuluna gitti mi?

- Yok gitmediler. Selim Fransız Saint Michel okuluna, Seyfi ise Türk okulunda okudu. Seyfi sonra kolej yaptı.Sonra İsrail'e gitti. İsrail'de de Diş hekimliğini okumuştı ve buraya geldiğinde sordular "Sen başka yerde eğitim gördün mü?" Evet, İsrail'de okudum. Parlak bir talebeydi.

- Çocuklarımız yaz kampları, kuruluşlarımızın herhangi birine gittiler mi?

- Seyfi biraz uğraştı, Selim hiççalışmadı. O kendi işine baktı, zaten vakti yok. Rıfat Saban ona birçok görevler teklif etti, ama o kabul edemedi. İki oğlumunda karakterleri birbirinden çok farklı. Biri böyle sosyal işlere çok bakar.

- Çocuklarımızı Yhaudi geleneklerine göre mi büyüttünüz?

- Evet, tabii normal.